

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Ja, U kiest ons hart

En ik wilde wel, dat gij zonder zorgen waart. Wie niet getrouwd is, wijdt zijn zorgen aan de zaak des Heeren, hoe hij de Heere zal behagen. Maar hij, die getrouwd is, wijdt zijn zorgen aan aardse zaken, hoe hij zijn vrouw zal behagen, en hij is verdeeld. Zowel zij, die geen man meer heeft, als de jongedochter, wijdt haar zorgen aan de zaak des Heeren, om heilig te zijn naar lichaam en geest. Maar zij, die getrouwd is, wijdt haar zorgen aan aardse zaken, om haar man te behagen.

1 Corinthiërs 7 : 32-34

Nooit is over de heerlijkheid van het huwelijk indringender gesproken dan door Paulus in zijn brief aan de gemeente te Epeze (5 : 22-33). Nooit is de eenheid van man en vrouw in het huwelijk meer geprezen dan door deze apostel in dat samenvattende woord: Dit geheimenis is groot, doch ik spreek met het oog op Christus en op de gemeente.

Maar juist daarom weet hij het ook: er is geen band die ons zo gemakkelijk van Christus kan aftrekken als de huwelijksband. Er is geen band die ons zo zeer van Christus aftrekken moet als de band tussen man en vrouw.

Dat moet wel vanwege de zonde. Paulus zegt: dat bestaat in deze wereld niet: dat je je onverdeeld wijdt aan je vrouw en tegelijk — ook onverdeeld — aan de Heere. We kunnen dat door de zonde niet meer als één ding zien, als één ding beleven: je vrouw aanhangen en de Heere aanhangen; je man behagen en de Heere behagen. Want door de zonde zijn en blijven we verdeeld. En dus zal het voor ons in het huwelijk altijd min of meer blijven: óf je man, óf de Heere; óf je vrouw, óf de Heere. Als je getrouwd bent dan ontkom je daar niet aan: je aan de ander te wijden en dus je niet onverdeeld aan de Heere te wijden.

Of Paulus dan niets van de verlossing weet? Of hij dan niet beseft dat door Christus heel het leven hersteld wordt? Weet hij dan niet dat het door Christus toch weer mogelijk wordt, de eenheid te grijpen? Zodat we zeggen kunnen: ik wijd me aan mijn vrouw en dáárin wijd ik me aan de Heere. Ik behaag mijn man en zó ben ik welbehaaglijk voor de Heere.

Natuurlijk weet Paulus dat alles wel. Natuurlijk vergeet hij geen moment de dagelijkse vernieuwing van ons leven die door de Geest van Christus zich voltrekt. Het is juist Paulus die niet ophoudt, de gelovigen dat op het hart te binden: hoe triomferend Christus Jezus ons vrij maakt van de zonde.

Maar Paulus is geen idealist. Hij blijft met zijn beide voeten op de grond staan. Hij verliest geen moment de werkelijkheid uit het oog, die werkelijkheid, waarin Christus zelf ons onderwezen heeft. Dat is de werkelijkheid, van een leven, verlost door Christus, en toch de volmaaktheid nog niet gegrepen hebbend. Paulus weet dat maar al te goed: dat we toch nog zo ongelovig zijn en ongehoorzaam, dat we ons leven lang een vreselijke strijd hebben te voeren en dat we onophoudelijk vallen.

En daarom ziet hij de gevaren van het huwelijk ook zo scherp en zo nuchter: die getrouwd is, wijdt zijn zorgen aan aardse zaken, hoe hij zijn vrouw zal behagen.

Paulus zegt niet, dat het in het leven van hen die alleen blijven meestal anders gaat. Maar hij zegt wel: buiten het huwelijk zijt ge niet zó aan deze wereld gebonden. Daar is het lichter, dat ge uw zorgen wijdt aan de Heere, om Hem te behagen. Daar werken niet die krachten die een mens binden aan de aarde, aftrekken van God. Daar is niet die onberekenbare, onvoorstelbare zuigkracht die je meesleurt en je doet opgaan in je aandacht voor elkaar. Daar wordt niet zó je hart getrokken, weggetrokken van God, van de onverdeelde toewijding aan Hem.

Dáárom wilde Paulus wel dat allen zonder zorg waren. Dat ze allen de kracht gekregen hadden, zich van het huwelijk te onthouden.

O nee, hij legt geen gebod op. Hij zegt niet: zo móet het, dat wil de Heere. Hij slingert de mensen geen strik om de hals (vs 35), door ze te laten reiken bóven hun macht. Hij wil niemand ten val brengen door hem te dwingen op een weg die hij niet gaan kan.

Maar hij zegt wel tegen hen die gehuwd zijn en die huwen gaan: ge moet weten hoe zwaar het is. Want het huwelijk verdeelt. Of ge het wilt of niet. Of ge er tegen vecht of niet. Het verdeelt toch. Zó gebroken is het leven door de zonde. En van die gebrokenheid komt ge, ook als christenen, niet af.

Ge moet dat goed weten, dat ge, trouwend, in de strijd geworpen wordt. Want ge wordt getrokken door uw man, uw vrouw. Maar die ú trekt, is de Heere. Gij zijt verdeeld tussen uw huwelijk en Hem. Maar uw onverdeelde toewijding moet zijn de Heere.

En waarom wordt dit ons nu gezegd? Omdat we zouden wanhopen?

Welnee, maar opdat we juist als we trouwen of getrouwd zijn onze zonde en ellende recht en grondig zouden kennen. En het weten: dat we er zelf nooit uitkomen. Nooit.

God beware ons voor het huwelijk dat begonnen is in de stemming van: natúúrlijk kunnen we dat wel aan. En: natúúrlijk zullen we God zoeken. Want natuurlijk is dat niet. Natuurlijk is, dat we door onze zorgen voor man of vrouw, door onze toewijding aan man of vrouw, afgetrokken worden van de Heere. En als God ons niet genadig was, kwamen we er in om. Als God ons niet elke nieuwe dag de schamelheid van onze toewijding aan Hem wilde vergeven, dan was

het voor alle getrouwden hopeloos. Als Christus niet voor ons gestorven was, dan liepen al onze huwelijken dood.

Maar daarom is het Paulus dan ook juist begonnen bij die zelfbewuste, hoogmoedige Corinthiërs, die nergens hun hand voor om draaiden. Daarom is het hem begonnen: wie trouwt in eigen kracht, wie zich aan man of vrouw bindt zonder te zien dat in het huwelijk het strijdperk voor hem opengaat, — die bindt zich aan de dood. Die hoogmoed wil Paulus breken. Opdat een ieder van ons de genade Gods in Jezus Christus zou aangrijpen. Alleen Gods genade redt ons huwelijk van de ondergang.

En wie daarbij leeft, dat God om Christus' wil de verdeeldheid van ons hart toch niet in rekening wil brengen, die gelooft het ook: God verenigt ons hart tot de vrees van zijn naam.

O nee, we komen er in dit leven niet uit. Maar God doet ons ernaar jagen, of we het ook grijpen mochten, waartoe we ook van Christus gegrepen zijn.

God doet ons er naar hijgen, God doet ons er voor strijden, vechten, dat we Hem gewijd zijn, onverdeeld. Dat er geen stuk van ons leven meer zijn zal, of het behoort Hem toe. Dat er geen band in ons leven meer zijn zal, die ons van Hem aftrekt.

God is genadig. God verlost. Hij verlost ook ons, getrouwden. En nu kómt het er toch weer: de onverdeelde toewijding aan de Heere. Ook in het huwelijk. Zelfs daar. We beginnen het weer te leren en we leren het telkens weer opnieuw: een vrouw te hebben als zonder vrouw zijnde, een man te behagen, maar dan zó als het de Heere welhaaglijk is.

Een man te verliezen en te huilen als huilenden we niet. Ons huwelijk wordt wel ontbonden. De gedaante dezer wereld gaat voorbij. Maar zo komt juist de dag van onze volkomen verlossing, als we onder de gemeente der uitverkorenen in het eeuwige leven onbevlekt zullen gesteld worden. Onbevlekt, — dat is: in onverdeelde toewijding aan de Heere.

Laten we daarbij dan leven. Ons hart is wel verdeeld. Maar de Heere verlost. Ons huwelijk is wel een strijdperk. Maar we zien de kroon al klaar liggen. En we heffen het hoofd omhoog. Want Góð is ons ten schild.

Haulerwijk

J. Keuning

INHOUD

Ja, U kiest ons hart	J. K.
Onder de regenboog (VI)	R. B.
Brandende bleef ook dat jaar	P. A. H.
Gedicht	A. W.
Persschouw	
Kerknieuws	
Van hier en ginds	

Onder de regenboog

VI.

In een slotartikel willen wij nu naar aanleiding van wat wij in Gen. 8 en 9 vonden, een paar opmerkingen maken over wat Kuyper, Schilder en de Graaf over enige grondvragen van de leer der „gem. gratie” geschreven hebben.

Abr. Kuyper onderscheidt, zo zagen wij, „gem. gratie” en particuliere genade. Door de laatste schenkt God het eeuwige leven, door de eerste geeft Hij in zijn ongehouden goedheid de instandhouding van het leven en zelfs ook een culturele ontwikkeling van de mensheid. Deze „gem. gratie” is ook wel dienstbaar aan de bijzondere genade, maar de Here zoekt door haar toch niet het behoud van de mens. Zo is er dus tweërlei genade. Een die ten leven en ter zaligheid is en een, die de schepping en de mens in deze wereld in stand houdt en de cultuur zich doet ontwikkelen. Hoe de verhouding tussen deze twee genades is, en wat haar onderlinge samenhang is, wordt bij Kuyper niet geheel duidelijk. Wel is duidelijk, dat de „gem. gratie” een basis is voor de particuliere genade.

Het komt ons voor, dat Kuyper bij het trekken van deze grondlijnen niet geheel recht gedaan heeft aan wat wij in Gen. 8 en 9 lasen. Wij zagen, dat Gen. ons leert, dat in het voortbestaan van de mens en in de beveiliging van zijn leven door allerlei ordeningen, Gods liefde en wil ten leven zich aan de mensheid openbaart. God zoekt daarin het leven van en de gemeenschap met de mens. Deze liefde is in haar grootste rijkdom in het kruis van de Christus geopenbaard. „Alzo lief had God de wereld, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een ieder, die in Hem gelooft, niet verderve maar eeuwig leven hebbe”. Maar Gods liefde in de instandhouding en bewaring van de mens en die in de gave van zijn Zoon, zijn principieel dezelfde. Het kruis ligt in het verlengde van de regenboog.

Zo wordt een gevaar van splitsing van het leven in twee afzonderlijke terreinen, één algemeen menselijk, neutraal terrein, waar geleefd kan worden uit de „gem. gratie” en één, waar men leeft uit Gods genade in de Christus, voorkomen. Dat Gods liefde, gesymboliseerd in de regenboog, door degenen, die het kruis van de Christus niet kennen en aanvaarden, niet gezien wordt, is een andere zaak. Maar daarom gaat Gods liefde wel tot de ganse mensheid uit.

Door het ongeloof der voorgelachten en de afwijzing van Gods liefde hebben de heidenen bv. geen deel ontvangen aan de nadere ontvouwing van de liefde des Heren, zoals deze in het verbond met Abraham is geschonken en tenslotte in de Christus ten volle is geopenbaard. Maar toch schenkt God de mensheid zijn liefde en levenswil door haar te laten delen in zijn (nog niet verder ontsloten) liefde, gesymboliseerd en verzekerd in het teken van de regenboog.

De Here heeft de mensheid lief. Daarom zegt Matth. 5, dat wij onze vijanden moeten lief hebben, om zo ons kinderen te betonen van onze hemelse Vader, die zijn zoon op laat gaan over bozen en goeden. Gods liefde wordt ons daar ten voorbeeld gesteld en uitdrukkelijk wordt daar het laten opgaan van de zoon over bozen en goeden een daad van Gods liefde genoemd. In die liefde laat Hij zich niet onbetuigd door wel te doen, door van de hemel regen en vruchtbare tijden te geven en aan de harten overvloed van spijs en vrolijkheid te schenken. (Hand. 14:17).

Wel spreekt de Schrift ook op menige plaats van de toorn Gods over de onge-

lovige mensheid. Zo bv. in Joh. 3:16: „Die de Zoon Gods ongehoorzaam is, de toorn Gods blijft op hem”. Dat is de toorn Gods over een mensheid, die zijn liefde afwijst. Toch geeft de Here nog de gaven van zijn liefde en strekt Hij nog altijd in die gaven de handen uit naar de mensheid. Hij doet als een vader, die boos is op zijn kind en het kwade ziet en er tegen toorn, maar toch nog veel doet om zijn kind te laten zien, dat hij van zijn kant niet anders dan in de liefde met zijn kind leven wil. Hij doet dat omdat Hij het kind nog niet los gelaten heeft en nog hoopt dat het zal horen. Zo gaan liefde en toorn in deze bedeling met elkaar gepaard. De grote dag van het oordeel is nog niet aangebroken. Nog gaat van Gods goede gaven een roep der liefde en tot bekering uit.

Wij spraken voortdurend van liefde en niet van genade. Wij deden dat, omdat dit o.i. meer lag in de lijn van wat wij in Gen. 8 en 9 lasen. Bovendien komt in „liefde” duidelijk de wil tot gemeenschap tot uitdrukking. De Here schenkt de mensheid het bestaan en zijn goede gaven niet neutraal. In die gaven is de drang tot gemeenschap. Liefde wil aangenomen en beantwoord worden. De Here blijft zoeken, wat Hij bij de schepping reeds wilde. Daarin ligt tevens opgesloten, dat de roeping en opdracht van vóór de val gehandhaafd is.

K. Schilder schreef, dat, wanneer de tijd blijft voortgaan na de val, de wereld blijft bestaan, er vaste ordeningen zijn door het Noachietisch verbond en de schepping door de cultuur wordt ontsloten, dat nóch genade nóch vloek is. Het is, zo zegt hij, een soort neutraal substaat, een werkvloer, een mogelijkheid voor de bediening van zegen en vloek. De wereld wordt gespaard, opdat God een operatiebasis zou hebben voor het drama van Jezus Christus, in Wie God gericht en genade voltrekt. Schilder wil geen eenheidsterm poneren, die een van beide lijnen en gezichtspunten nl. van Gods welbehagen en toorn verwaarloost. Van onze zijde gezien, zo zegt hij, is het genade, als God de zondaar niet straft maar het leven verlengt of als Hij zijn zoon en regen geeft. Maar als wij een wetenschappelijke terminologie willen hebben, kunnen wij deze antropomorphe uitdrukkingen van de H. Schrift niet overnemen in de dogmatiek. Dan moeten wij de H. Schrift vragen, hoe God deze dingen ziet en noemt, die van onze kant gezien en geduid genade kunnen heten. Aan de ene kant spreekt de H. Schrift van het welbehagen Gods in het werk van zijn handen. Aan de andere kant legt God de wereld weg als een schat tegen de dag des oordeels, 1 Petr. 3:7.¹³⁾

Het is aanstonds duidelijk, dat Schilders opvatting niet strookt met wat wij in Gen. 8 en 9 meenden te lezen. Omdat de zaak belangrijk genoeg is en omdat Schilders beschouwing in onze kring een soort „gangbare mening” schijnt te worden, lijkt het ons niet ondienstig de vraag nader onder ogen te zien, hoe Schilder tot zijn opvatting kwam.

Allereerst valt op, dat Schilder in de dogmatiek, het antropomorfisme te boven wil komen. Het antropomorfisme geeft z.i. niet weer wat eigenlijk in God is. Wanneer God spreekt van zijn toorn of van zijn liefde, is dat slechts een spreken voor een ogenblik en op mensvormige wijze. Maar in de dogmatiek moeten wij zien door te dringen tot Gods eigenlijke gezindheid.

Wij vrezen, dat de theol. wetenschap hier verder wil gaan dan zij mag gaan.

Schilder zegt wel, dat wij niet moeten vragen, hoe van onze kant gezien de dingen lijken, maar uit de Schrift moeten nagaan, hoe God de dingen ziet. Maar als wij

dat doen, moeten wij ook wat de Schrift zegt, laten staan. Wanneer God zelf zegt, dat Hij in de levensverlenging, in de afwisseling der seizoenen enz. zijn liefde en gemeenschap schenkt, moeten wij dat zo laten staan en geloven wat de Here daar zegt en er uit leven. Wij wezen boven reeds op het woord van onze Heiland in Mt. 5, waar Gods liefde, getoond in het laten opgaan van zijn zoon over bozen en goeden, ons ten voorbeeld wordt gesteld. Bij zulk een Woord van de Here mogen wij niet beweren, dat de Here wel zegt, dat zijn liefde zich manifesteert in het laten opgaan van zijn zoon over bozen en goeden, maar dat dat niet zijn eigenlijke gezindheid is.

Terecht verzet Schilder zich tegen een simplistisch uit de feiten concluderen tot Gods gezindheid, maar in Mt. 5 wordt ons juist meegedeeld, dat in de feiten zich Gods houding openbaart.¹⁴⁾

Telkens wil Schilder, wanneer de Schrift spreekt van Gods liefde en lankmoedigheid, doordringen tot een eigenlijke gezindheid, die daarachter zou liggen. Zegt de Here bv. dat Hij lankmoedig is over de zondaren, dan zegt Schilder, dat dit nog niet Gods eigenlijke gezindheid over de concrete zondaar verraadt. God is wel lankmoedig, zo zegt hij dan, omdat Hij van het creatuurlijke leven houdt: 't is zijn maaksel. Zo heeft Hij ook Satan en der Antichrist lief.¹⁵⁾ Hij verwijst dan naar Rom. 2:5: „Maar in uw weerbarstigheid en onboetvaardigheid van hart hoopt gij u toorn op tegen de dag des toorns en de openbaring van het rechtvaardig oordeel Gods”. Maar terecht heeft Berkouwer¹⁶⁾ er op gewezen, dat deze tekst het tegendeel bewijst. De weerbarstigheid der zondaren miskent Gods lankmoedigheid en Gods roep der liefde daarin en heeft tot gevolg een zwaarder oordeel. De tekst bewijst niet wat Schilder bewezen wil hebben, want hij accentueert juist de werkelijkheid van Gods lankmoedigheid. Zo wordt het werkelijk handelend, roepend, wachtend, nodigend optreden van Gods lankmoedigheid weggewerkt en versmald tot een sector van Gods liefde tot de creatuurlijkheid.

Bovendien maakt Berkouwer¹⁷⁾ er Schilder terecht een verwijt van, dat hij logicistisch redeneert van uit Gods raadsbesluit en einddoel en niet uitgaat van het spreken Gods tot de mens in zijn historische verbanden. Schilder schrijft ergens: Stel eens dat God alleen maar straffen wilde, zovelen als er inderdaad gestraft zullen worden, dan hadden die mensen toch eerst geboren moeten worden. Om tot de hel te komen moet God de tijd continueren. Berkouwer critiqueert dit met recht als een abstract-hypothetische redenering over wat door de openbaring wordt uitgesloten en dus in ons denken niet mag en niet kan gedacht worden zonder aan zijn openbaring te kort te doen.

Ook moet er o.i. bezwaar tegen gemaakt worden, dat Schilder in zijn spreken van uit het einddoel Gods, de zaligheid en de verdoemenis als gelijkwaardige doelstellingen Gods naast elkaar stelt. De Here wil immers, volgens hem, komen tot een volle hemel en een volle hel. Maar de Schrift stelt het niet zo voor als zou de Here het leven van de zijnen en het verderf der goddelozen gelijkelijk willen. Zij roept steeds weer uit, dat God geen lust heeft in de dood van de zondaar. En dat meent God. Hij wil het leven. Maar wanneer de zondaar niet luistert en zich niet laat beheersen door de liefde Gods, zal hij door de liefde verteerd worden en het leven niet zien. Maar Gods eeuwige vloek zal dan nog uitroepen, dat de Here niet anders begeerde dan in de liefde met de mens te leven. Zoals de brandende toorn van een man tegen zijn overspelige vrouw uitroept, dat hij niet anders wilde dan in de liefde met haar te leven.

die strijd gekend, maar niet volhard tot het einde, wat Marsman nu juist wilde.

Marsman liet zich doordrenken met de filosofie van Nietzsche. Maar hij schrok toen die in Duitsland meehielp het Nazisme te bevorderen. Hij haatte de Duitsers en reeds ver voor de oorlog moesten vrienden voorkomen dat hij op een hotelterras in Duitsland een SS-officier met de blote vuist te lijf ging.

Zou Marsman, de vechtjas, ooit hebben gehoord van Jehu's ijver?

Hoe het zij: Marsman heeft zijn Koning gezien of hij zal zijn Koning zien, al naargelang wij moeten denken over leven en sterven, tijd en eeuwigheid.

Onze wens, dat hij zonder verschrikken moge verschijnen komt te laat. Het heden moge genade is voor hem gesloten en wij weten het einde niet.

De dichter Marja besloot zijn herdenkingsartikel in „Criterium” van sept. 1940 als volgt:

...Ik weet niet hoe je laatste ogenblikken geweest zijn. Heb je inderdaad in een bliksemflits „den God gezien, die jou vellen zou”? Onweerstaanbaar dringt zich het beeld in mij op, dat in die ogenblikken de tempel is in puin gestort. Als de veilige behuizing van den burger bij het bombardement. Bleef niet slechts het kruis? ... Wij kunnen niet meer van kruistochten en kathedraal dromen. Maar in deze dagen, nu de strijd tussen geest en vlees zich scherper toespitst dan ooit, moge voor ons gelden, wat eenmaal gold voor een koning, een kruisvaarder: In hoc signo vincas! Als er iets is, dat moed geeft bij jouw sterven, dan is het

deze wapenspreuk, in lichtende letters aan een sombere hemel geschreven....

En jaren later zou de dichter A. Wapenaar zijn getorpedeerde kunstbroeder herdenken in „De dichter Marsman en de dood”, naast ons artikel afgedrukt.

Brandende bleef ook dat jaar... Arme Marsman, misleid door Nietzsche, door de ijdele filosofie, door een harteloze verkiezingstheorie, verzeild onder ongodisten en halfzachte quasi-protestantse jongeren. Zonder adel en zonder geld....

Maar hij wist van zijn doop, hij bleef het Woord onderzoeken en hij had een vrome moeder die voor hem bad.

Rotterdam

P. A. Hekstra.

(In de nacht van 20 op 21 Juni '40 werd het schip, waarmee Marsman en zijn vrouw uit Bordeaux naar Engeland overstak, getorpedeerd.)

I.

Hij leefde 't leven fel, maar wist de dood
Vlak achter zich, tot d'aanval altoos ree
En kende in 't gevecht één veilge stee
Waar hij all' angst zich van de ziel zong (floot
een jongen, bang in 't donker?) en genoot
't Bezwerend woord, tartt' er de vijand mee,
Wiens schaduw hem vervolgt van schree tot schree,
Wiens dolk hem dreigt met doodlijke stoot.

Hij zong de toekomst open en hij zag: ¹⁾
Stormnacht op zee, zijn laatste, grootse vaart;
De dood langs zij beveelt: strijk nu de vlag....
Zo speelde hij zijn vijand in de kaart,
Die hem in open zee heeft achterhaald,
Hem 't fel verzet genadeloos betaald.

¹⁾ Zie het vers „Maannacht”, blz. 99 van Verzamelde gedichten”, waarin hij zijn dood voorspelt.

II.

Hij vreesde niet zo zeer de dood: 't gericht
Daarachter heeft hem 't felst gekweld,
Door de verschrikkingen der hel ontsteld,
En als hij zond van 't bovenwerelds licht,
Van 't paradijs 't verrukkelijk bericht,
Verdrong hij slechts zijn angst, recht-op, een held
Die in het lied zich veilig had gesteld
Op hoop dat hem de heup niet werd ontwricht.

Hij zei: 'k Wil God zijn dat ik niet verga,
En zocht herstel aan 't maal van brood en wijn
Maar moest wel walgen van dit Golgotha
Dat hem had willen dwingen klein te zijn;
En vluchtend voor Gods bliksemzweep gezwich,²⁾
Ging hij 't geheim in van 't gevreesd gericht.

A. Wapenaar

²⁾ Zie „Lezend in mijn boot”, blz. 125 van „Verzamelde gedichten”.

PERSSCHOUW

Dr. A. VAN DEURSEN †

Velen van ons zullen met ontroering vernomen hebben dat deze bekende geleerde, kenner van de Bijbel en het Heilige Land als weinigen is heengegaan. De Inspekteur van het M.O. Dr. T. J. Poppema schreef over Dr. Van Deursen het volgende „In memoriam”.

Men klaagt indien de kiele strandt;
Maar niet, wanneer ze rijk belaan,
Uit den verbolgen Oceaan,
In een behouden haven landt.

Deze Vondelzang dringt zich aan mij op, als ik me zet om van Deursen te herdenken, zo kort nadat ik het bericht van zijn overlijden vernam.

Want rijk beladen was hij. Men behoeft hem niet gekend te hebben als velen die dagelijks met hem werkten, om te ervaren dat de ontmoeting met Van Deursen ergens een verrijking van het eigen leven betekende.

Als oud-leerling getuig ik daarvan met grote vrijmoedigheid namens velen, zeer velen. Met zijn rijke lading van hoofd en hart trok hij ook de buitenkerkelijke leerling: De aarde is des Heren, en haar volheid.

Naarmate men ouder werd, besefte men meer en meer de volle betekenis van Van Deursen's persoonlijkheid. Zijn wetenschappelijke interesse en produktiviteit, zijn eruditie gaven de scholen waaraan hij werkte een eigen naam. De hoge opvatting van het leraarsambt in de christelijke school, die hij huldigde en realiseerde, was een ware bemoediging in de strijd voor echt christelijk onderwijs. Zijn wellevendheid, zijn behoefte aan esthetische vormen, in de omgang met elkaar in het dagelijks leven, een zaak die in onze kring vaak zo weinig accent krijgt, maakten indruk op collega en leerling. Zijn per-

soonlijke opvattingen van de onderwijspraktijk voor zijn vak kostten hem veel moeite en tijd in de organisatie van grote en kleine, uiterst populaire, excursies. Ook daarin versterkte hij een karakteristieke band in de schoolgemeenschap.

Met al deze energie in wetenschap en dagelijks werk, was een leven verantwoord gevuld. Maar Van Deursen was ook thuis, in de kerk en in wereld. Het gezin Van Deursen was een eenheid, een krachtbron van liefde en zorg. Ook daarin was eenmaal het grootste verdriet. God ter ere werd het gedragen. In het geloof herstelde zich de kracht.

In de kerk was er voor hem weinig verschil tussen het bijzondere ambt en dat van alle gelovigen. Hij trachtte te zijn een open brief van Christus, geadresseerd aan allen die hem ontmoetten.

En in de wereld om hem heen was hij dezelfde. Men trof Van Deursen eerder aan in het gezin waar verdriet heerste dan te midden der feestvreugde. Hij offerde daarvoor de meest intieme huiselijke tijd op de zondagmorgen na de kerk, om zieken te bezoeken. Hij zocht na de eindexamenuitslag de niet-geslaagde leerlingen op. Hij zag, naar Jacobus 1 vers 27, om naar weduwen en wezen in hun druk, in ware dienst aan God en zocht, anders dan anderen, dáárin de vreugde van zijn leven. Wie ben ik dat ik daarover schrijf; wie zijn wij die, wat ik schrijf, kunnen bevestigen!

Van Deursen is niet meer. Welk facet van zijn volle en rijke leven dringt zich bij zijn verscheiden het eerst en het laatst in onze herinnering aan hem bij ons op? Is het zijn schier encyclopedische kennis van het Oude Testament en het Heilige Land? Is het zijn werk buiten de school in de organisatie, bijvoorbeeld in de Nederlandse Christelijke Reisvereniging? Is het zijn fijnzinnigheid in de ontmoeting met de medemens, zijn wetenschappelijke arbeid, zijn beminlijke collegialiteit, zijn cordiale solidariteit met allen die leed droegen, of de troost die hij bood?

Neen! Want de rijkdom die Van Deursen gegeven was en die ten slotte ter ere van God en in Dienst aan zijn naaste in heel zijn leven uitstraalde, bestond in zijn kinderlijk geloof.

Complex geleerd, eenvoudig gelovend! En in die zin spreekt hij nog lang tot ons, ook nadat hij gestorven is.

Het is ons altijd een oorzaak van verdriet geweest dat deze sympathieke christen indertijd de gemeenschap met onze kerken heeft verbroken.

KERKNIEUWS

I.

DE PARTICULIERE SYNODE VAN HET ZUIDEN,

kennisgenomen hebbende van:

1. een bezwaarschrift van de raad der Gereformeerde Kerk te Bedum d.d. 10-5-'62, waarin deze aan onze vergadering verzoekt om:
 - a. vast te stellen, dat éérs Ds. B. Telder in zijn boek „Sterven... en dan?” en dat vervolgens de kerkeraad van Breda in de met de kerkeraden der gemeenten te Hoogeveen en te Bedum gevoerde correspondentie n.a.v. de zo juist genoemde publicatie, gewichtige oorzaken van nadenken hebben gegeven terzake van hun confessionele trouw;
 - b. tot handhaving en bewaring van de eenheid en zuiverheid der leer Ds. B. Telder te examineren naar het ondertekeningsformulier en ook bij de kerkeraad van de Gereformeerde kerk te Breda nader onderzoek te doen overeenkomstig artikel 54 K.O.;

- c. uit te spreken, dat het bedenken en gevoelen van Ds. Telder en van de raad te Breda tegen antwoord 57a H.C. als in strijd met Schrift en belijdenis dient te worden afgewezen, en dat onze vergadering zich geroepen weet om met Ds. B. Telder en met de kerkeraad van Breda dienovereenkomstig te handelen.
2. een bezwaarschrift van de raad der Geref. kerk te Hooogeveen d.d. 9-5-'62 dat zakelijk hetzelfde verzoek behelst;
3. een bezwaarschrift van de raad der Geref. kerk te 's-Hertogenbosch d.d. 14-5-'62, behelzende het verzoek om tot bewaring van de eenheid en zuiverheid der leer van Ds. B. Telder te eisen nadere verklaring van zijn gevoelen, m.n. over de eerste zinsnede van antw. 57 van de Heidelbergse Catechismus.

constaterende:

- a. dat Ds. B. Telder in voornoemde publicatie zulk een voorstelling van de slaap des doods voorstaat, dat z.i. bij de gelovigen, die wel in Christus ontslapen zijn, maar die thans nog niet zijn herrezen tot de heerlijkheid van de opstanding des vlees, geen sprake is van een **werkelijke voortzetting van het eeuwige leven dóór** en (nu na hun sterven ook) bij Jezus Christus (de doorlopende voorstelling van „Sterven... en dan?”). Men vergelijk met name pag. 25 i.v.m. pag. 29 e.v., pag. 38 e.v., pag. 40);
- b. dat de kerkeraad van Breda zich in zijn ons voorgelegde correspondentie geheel met het gevoelen van zijn herder en leraar verenigt (vgl. m.n. het ook gepubliceerde schrijven van de raad te Breda aan de raad van de zusterkerk te Hooogeveen, d.d. 13-6-'61 en daaruit weer de kenmerkende zinsnede: „Tot op heden is aan onze kerkeraad niet gebleken, dat onze predikant afwijkt van de gezonde leer, die naar de Schrift is. Wel heeft hij bedenkingen tegen de onschriftuurlijke zinsnede in Catechismus antw. 57”, bedoeld is antw. 57a);
- c. dat de classis der Gereformeerde kerken in Noord-Brabant/Limburg in haar besluit van 6-12-'61 „met vreugde” vaststelde o.m., „dat Ds. Telder en zijn mede-ambtsbroeders geen valse leer verkondigen en van het Evangelie van genade en verzoening door Jezus Christus niet afwijken... zodat er geen „ernstige redenen van nadenken” zijn, waarom de Classis van zijn recht (!) tot examinatie gebruik zou maken”.

overwegende:

- a. dat het Woord van God, m.n. in Luk. 16 : 19-31 (ook i.v.m. Luk. 16 : 9), 20 : 38, 23 : 43; Joh. 11 : 25, 26; Filipp. 1 : 23 en 2 Cor. 5 : 8, duidelijk en onmiskenbaar leert, dat de gelovigen, die ontslapen, niet alleen als doden naar het graf worden gedragen, maar dat zij eveneens terstond bij hun sterven uit het lichaam heengaan tot Christus Jezus, om het eeuwige Leven buiten het dode lichaam en in Christus' gemeenschap voort te zetten tot de dag toe, dat zij als geheel verheerlijkte mensen zullen herrijzen uit de graven;
- b. dat de belijdenis der kerken, m.n. in H. Cat. antw. 57a geheel conform de zo juist vermelde leer der Schriften getuigt van de zeer troostrijke belofte des HEREN, dat ieder gelovige terstond bij zijn sterven tot Christus zijn Hoofd zal worden opgenomen in afwachting van zijn gelukzalige herrijzenis;
- c. dat derhalve het confessioneel getuigenis van H. Cat. antw. 57a, nimmer als een soort bijkomstige franje, maar integendeel steeds als een schriftuurlijke en dus zeer noodzakelijke ontvouwing van het laatste der twaalf artikelen van het algemeen en ongetwijfeld christelijk geloof dient geëerd te worden. Nu Christus zelf ons onderwees in de eenheid van het eeuwige (ononderbroken) leven der gelovigen door Hem mét het leven van de toekomstige eeuw en nu de H. Geest de gemeenten deze eenheid in de H. Cat. antw. 57a deed erkennen, nu zijn allen geroepen deze eenheid te eren als een stuk van het algemeen geloof: „Ik geloof... de wederopstanding des vleesches en het eeuwige leven”. Wat God in de Schrift verenigd heeft, en daarom ook in de belijdenis verenigd is, scheidt de mens niet!
- d. dat antw. 57a H. Cat. als leidraad voor het onderricht der jeugd en voor de prediking in de Gereformeerde Kerken (art. 68 K.O.) een naar de Schrift onmiskenbaar lid van de éne, ondeelbare en onschendbare troost van de christen als in leven en sterven het eigendom van zijn Heer (Zondag 1), aanwijst en daarom grote betekenis heeft voor de praktijk van prediking, ambtelijk onderricht en vertroosting, en niet minder voor de praktijk van het schoolonderwijs (art. 21 K.O.);
- e. dat — afgezien van het a—d overwogene — het gebruik van de woorden „mijn ziel” (H.C. antw. 57a) ter aanduiding van de ge-

lovige mens, zoals hij buiten het lichaam voortbestaat, in overeenstemming is met de Heilige Schrift (Matth. 10 : 28; Opb. 6 : 9; 20 : 4);

f. dat de classis Noord-Brabant/Limburg in haar besluit van 6-12-'61 niet de nodige aandacht aan de inhoud van de overwegingen a—d heeft gegeven.

sprekt als haar oordeel uit:

- a. dat de lering van Ds. B. Telder (constatering a) geheel in strijd is met de in de Schrift beloofde ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven in de tijd tussen sterven en opstanding en met de belijdenis van antw. 57a H. Catechismus, die daarop steunt (overweging a-b-c-d);
- b. dat hetzelfde (oordeel a) geldt van het gevoelen van de raad der Gereformeerde kerk te Breda;
- c. dat de classis Noord-brabant/Limburg in haar besluit van 6-12-'61 zowel de afwijking van Ds. B. Telder als die van de hem volgende kerkeraad van Breda (oordeel a en b) niet in rekening heeft gebracht, maar aan al de Bredase ambtsbroeders het getuigenis heeft geschonken, dat zij „van het Evangelie van genade en verzoening niet afwijken” (constatering c) wat naar de inhoud van het Evangelie o.m. in strijd brengt met Luk. 23 : 43 en Joh. 11 : 25, 26 en wat naar de onschendbaarheid van het volle Evangelie (men mag daar niets van „afbrokkelen”) in feite niet genoegzaam rekent met waarschuwingen gelijk in Gal. 1 : 6, 7; 1 Tim. 4 : 16, 6 : 3, 20; 2 Tim. 1 : 8, 13, 14; Openb. 22 : 19;
- d. dat gezien het onder c opgemerkte er roeping bestond voor onze vergadering om, nu de bezwaarde kerken (zie: kennisgenomen hebbende) op hun appélweg onze samenkost bereikten, ook metterdaad het ons bekende gevoelen van Ds. B. Telder en van de kerkeraad van Breda te toetsen, gelijk dan ook hierboven geschied is;
- e. dat zij thans van verdere toetsing of examinatie afziet, daar in de huidige omstandigheden ten volle duidelijk is, wat de gedachten van Ds. Telder en van de raad van Breda op het aangevochten punt betekenen (zie: van oordeel a-b). De synode is door geschrift en brief zeer goed op de hoogte gebracht en zij deelt in dit opzicht de overweging van de cl. Noord-Brabant/Limburg: „daar het gevoelen van Ds. Telder voldoende bekend is uit zijn boek” (besluit van 6-12-'61);
- f. dat haar thans alleen als roeping overblijft de uitslag van haar examinatie bekend te maken aan Ds. B. Telder en aan de kerkeraad van Breda en om deze broeders te vermanen zich wederom in geloof en lering te voegen onder het zeer lichte juk van onze Heer en Zaligmaker, die de volle troost van het eeuwige leven voor ons bewerkt en onder ons een plaats heeft gegeven in belijdenis, prediking en vertroosting.

brenkt in herinnering:

dat het tot de blijvende roeping van de classis Noord-Brabant/Limburg behoort (art. 41, 44 K.D.) om er op toe te zien, dat Ds. Telder en de raad te Breda zich wederom naar de leer der Schriften voegen, gelijk deze in antw. 57a H. Cat. werd beleden en dat te meer, nu de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg zich heeft uitgesproken, gelijk onder „van oordeel a en b” het geval is en ook deze besluiten door de classe voor vast en bondig zijn te houden, wijl op Schrift en belijdenis gegrond (overwegingen a-c);

en besluit:

zowel aan ds. B. Telder als aan de raad der Geref. kerk te Breda een schrijven te richten met de oproep om terzake van de inhoud van het belijden van antw. 57a Heidelb. Catech. haastig weder te keren tot het onderwijs en de troost van het Woord van God, opdat in deze weg, wat de kerkeraad van Breda aangaat ook met in acht neming van de roeping naar art. 23 K.O. onder de zegen des Heren de eenheid in de leer hersteld worde, het volk van God in dezen niet afglijde van het fundament van apostelen en profeten, en de gegeven aanstoot worde weggenomen.

II.

De Particuliere Synode, enz.

Kennis genomen hebbende van:

1. een bezwaarschrift van de raad van de Gereformeerde kerk te Hooogeveen d.d. 9 mei 1961, waarin haar o.m. verzocht wordt uit te spreken, dat Ds. B. Telder te Breda, als ook de raad van de Gereformeerde kerk te Breda „niet overeenkomstig het Ondertekeningsformulier hebben gehandeld noch wil-

den handelen, toen zij na hun ondertekening van de Drie Formulieren van Enigheid” enig bedenken” tegen de voorzeide Leer kregen en een „ander” gevoelen in de onderhavige zaak van de Belijdenis gingen aanhangen en schrijven, en ten onrechte trachten staande te houden, dat zij niet krachtens de met handtekening bekrachtigde belofte verplicht waren en nog verplicht zijn hun „bedenken” en „ander gevoelen” in die voorgeschreven kerkelijke weg te openbaren, en dat zij in feite en praktisch zich niet alleen van de vrijwillig aanvaarde verbinding aan de Drie Formulieren van Enigheid maar ook van het Ondertekeningsformulier losmaken, zonder deze hoogst ernstige zaak in de kerkelijke weg aan de Classis, waartoe zij behoren, te openbaren”;

2. een bezwaarschrift van de Raad van de Gereformeerde kerk te Bedum, d.d. 10 mei 1962, waarin haar o.m. verzocht wordt uit te spreken, „dat Ds. Telder met instemming van zijn kerkeraad te Breda niet overeenkomstig het Ondertekeningsformulier voor Dienaren des Woords heeft gehandeld en handelt, nu hij tegen de voorzeide Leer een ander gevoelen publiek ging propageren en zelfs ging schrijven, dat hij zich van zijn ambtelijke beloften, in het Ondertekeningsformulier vrijwillig gegeven, losmaakt zonder deze hoogst ernstige zaak vooraf aan de Classis Noord-Brabant/Limburg en de Particuliere Synode van het Zuiden of haar deputaten ad art. 49 K.O. te openbaren”;

constaterende:

1. dat Ds. B. Telder zelf erkent, dat zijn gevoelen zich keert tegen hetgeen de Catechismus in antwoord 57a belijdt, vgl. „Sterven... en dan?”, pag. 33, 143 e.a.; vgl. ook de brief v. d. kerkeraad van Breda, d.d. 13-6-'61, ad 3; dat Ds. Telder echter voorheen geen zakelijk bezwaar koesterde tegen de inhoud van de belijdenis van antw. 57a H.C., blijkens zijn karakterisering van het lot dergenen, die gelovig ontslapen zijn als „een met Christus zijn, een Hem aanschouwen in Zijn hemelsche heerlijkheid en een vertrouwend wachten op Zijn toekomst” (door Ds. Telder ondertekend artikel in het Kerkblad van Breda d.d. 19 en 26 aug. 1950);
2. dat het thans niet slechts gaat om een bezwaar tegen een „gebrekkige formulering” in de Catechismus, maar zeer zeker ook om een bezwaar tegen de zakelijke inhoud van het aldaar beledene, (zie besluit I, speciaal uitspraak a), waarmede Ds. Telder blijk geeft tegen een bepaald onderdeel van de in de kerk des Heren beleden waarheid „enig bedenken” te hebben;
3. dat de raad van de Gereformeerde kerk te Breda, blijkens zijn brief d.d. 13-6-'61, blijk heeft gegeven het „bedenken” van zijn predikant te delen en in dezen geheel aan zijn zijde te staan;

overwegende:

1. dat de Kerkenordening, artt. 53, 54, zowel de dienaren des Woords, als ook de ouderlingen en de diakenen voor geheel hun ambtsdienst bindt aan de belijdenis der Gereformeerde kerken, vervat in de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Canones van Dordt; waarom van hen bij de ambtsaanvaarding ook de ondertekening van de Drie Formulieren van Enigheid wordt geëist;
2. dat blijkens de nadere uitwerking van deze artikelen van de K.O. in het „ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords” deze ondertekening inhoudt de verklaring „oprechtelijk in goeder consciëntie voor den Heere... dat wij van harte gevoelen en gelooven, dat alle de Artikelen en stukken der Leer, in de Belijdenis en den Catechismus der Gereformeerde Nederlandse Kerk begrepen, mitsgaders over eenige Punten der voorzeide Leer in de Nationale Synode 1619 te Dordrecht gesteld, in alles met Gods Woord overeenkomen”;
3. dat met deze ondertekening tevens wordt beloofd, dat „indien het zou mogen gebeuren, dat wij na dezen enig bedenken of ander gevoelen tegen de voorzeide Leer of eenig punt derzelve kregen... wij het noch openlijk noch heimelijk zullen voorstellen, drijven, prediken of schrijven, maar dat wij het vooraf den Kerkeraad, Classe en Synode zullen openbaren, om door dezen geëxamineerd te worden, bereid zijnde te allen tijd ons aan het oordeel derzelve gewilliglijk te onderwerpen”;

Voorts constaterende:

1. dat Ds. Telder, hoewel hij de Drie Formulieren van Enigheid had ondertekend, nochtans zijn „bedenken” tegen hetgeen de H. Catechismus leert in antwoord 57a van zijn „ander gevoelen” inzake dit „punt der leer”,

- neergelegd in zijn boek „Sterven... en dan?“, heeft gepubliceerd, zonder dit „bedenken“ en „ander gevoelen“ „vooraf den Kerkeraad, Classe en Synode“ te „openbaren“, om daarin door dezen geëxamineerd te worden”;
- dat de raad van de Gereformeerde kerk te Breda, blijkens zijn brief d.d. 11-1-'12, achteraf van de publicatie van zijn dienaar des Woords kennis nemende en zich blijkens zijn brief d.d. 13-6-'61 aan de zijde van zijn dienaar des Woords stellende, wat zijn „bedenken“ en „gevoelen“ betreft, zijn dienaar des Woords niet heeft aangespoord zijn „bedenken“ en „gevoelen“ aan de meerdere vergaderingen voor te leggen, gelijk het Ondertekeningsformulier daarvan spreekt, noch ook zelf zich tot die meerdere vergaderingen heeft gewend;

van oordeel;

- dat Ds. Telder zich niet gedragen heeft overeenkomstig hetgeen door hemzelf beloofd werd in zijn ondertekening van het „Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords”;
- dat de raad van Breda tekort geschoten is in het vermanen van zijn dienaar des Woords, zich met zijn „bedenken“ tegen de aangenomen leer der kerken (c.q. antwoord 57a van de H.C.) en zijn „ander gevoelen“ ten aanzien van dit „punt der leer“ te wenden tot de meerdere vergaderingen, overeenkomstig hetgeen het Ondertekeningsformulier dienaangaande stipuleert;
- dat de raad van de kerk te Breda, toen hij meende zich aan de zijde van zijn dienaar te moeten stellen in zijn „bedenken“ en „ander gevoelen“ ten aanzien van genoemd „Punt der leer“, zich niet gedragen heeft naar art. 54 K.O., omdat hij deze zaak niet heeft voorgelegd aan de meerdere vergaderingen;
- dat het behoud van de enigheid der leer in de Gereformeerde kerken niet gedooft, dat hetzij een dienaar des Woords, hetzij een kerkeraad, „bedenken“ koestert tegen enig punt dezer aangenomen leer en daarin een „ander gevoelen“ is toegedaan, zonder dat zij hun „bedenken“ en „gevoelen“ openbaren aan de meerdere vergaderingen dier kerken;

spreekt uit:

- dat het te betreuren valt, dat Ds. Telder zich niet gedragen heeft overeenkomstig hetgeen hijzelf in zijn ondertekening van het „Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords“ beloofd heeft;
- dat het eveneens te betreuren valt, dat de raad van de Gereformeerde kerk te Breda noch zijn dienaar des Woords vermaand heeft zich naar zijn afgelegde belofte te gedragen, noch ook zelf — waar hij het gevoelen van zijn dienaar des Woords meende te moeten delen — zich tot de meerdere vergaderingen heeft gewend;
- dat Ds. Telder en de raad van de kerk te Breda daarmee de binnen de gemeenschap der kerken afgelegde gelofte niet hebben ingelost (Pred. 5 : 3b; Matth. 5 : 37; Jac. 5 : 12b), waarover zij, ieder in het zijne, hun leedwezen behoren te betuigen;
- dat — voor een noodzakelijke spoedige terugkeer tot de rechte verhouding binnen de gemeenschap der kerken — van Ds. Telder en de raad van de kerk te Breda gevraagd moet worden, dat zij zich terstond overeenkomstig de regelen (c.q. beloften) in de kerkenordening, artt. 53, 54 en het „Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords“ gesteld, zullen gedragen.

en besluit:

- dat, onder toezending van deze uitspraken, met de daaraan voorafgaande constateringen, overwegingen en oordelen, aan Ds. B. Telder zal worden verzocht aan de eerstkomende Particuliere Synode schriftelijk te verklaren, dat hij zijn leedwezen betuigt, dat hij door het feit van de publicatie van zijn boek „Sterven... en dan?“ zich niet heeft gedragen overeenkomstig hetgeen hijzelf in zijn ondertekening van het „Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords“ beloofd heeft en dat hij belooft zich in dezen voortaan te zullen gedragen overeenkomstig de regelen, gesteld in art. 53 van de Kerkenordening en het „Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords”;
- dat, onder toezending van deze uitspraken, met de daaraan voorafgaande constateringen, overwegingen en oordelen, aan de raad van de Gereformeerde kerk te Breda zal worden verzocht aan de eerstkomende Particuliere Synode schriftelijk te verklaren, dat hij zijn leedwezen betuigt, dat hij zijn dienaar des Woords niet heeft vermaand zich naar zijn in de ondertekening van het „Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords“ afgelegde belofte te gedragen, noch

- ook zelf — waar hij het gevoelen van zijn dienaar des Woords meende te moeten delen — zich tot de meerdere vergaderingen heeft gewend; en dat hij belooft zich in dezen voortaan te zullen gedragen overeenkomstig de regelen gesteld in en voortvloeiende uit art. 54 van de Kerkenordening;
- een schrijven te richten tot de eerstkomende classis Noord-Brabant/Limburg onder overlegging van de bovenstaande uitspraken en besluiten, met de daaraan voorafgaande constateringen, overwegingen en oordelen, waarin zij herinnerd wordt aan haar roeping overeenkomstig de artt. 41 en 44 van de K.O., erop toe te zien, dat zowel Ds. Telder als de raad van de Kerk van Breda zich naar bovenstaande uitspraken en besluiten zullen voegen.

III.

Kennis genomen hebbende van :

- een bezwaarschrift van de raad van de Gereformeerde kerk te Bedum d.d. 10-5-'62, waarin deze verzoekt uit te spreken, dat de Classis Noord-Brabant/Limburg in haar besluiten van 1-3-'61, 26-4-'61 en 11-4-'62 tegen art. 31 K.O. gehandeld heeft, door op de ingediende bezwaren niet in te gaan, alsmede, dat deze classis op 6-12-'61 uitspraken heeft gedaan en op 11-4-'62 gehandhaafd, welke onjuist zijn en voorts ook aan de ingebrachte bezwaren voorbijgaan en de enigheid en zuiverheid der leer in gevaar brengen; dat ook deze classis nalatig is geweest haar plicht te doen naar het Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords en de K.O. en geweigerd heeft daarin het hare te doen;
- een bezwaarschrift van de raad van de Gereformeerde kerk te Hoozevee d.d. 9-5-'62, inhoudende soortgelijke verzoeken, als in het bezwaarschrift sub 1 genoemd, vermeld;
- een bezwaarschrift van de raad van de Gereformeerde kerk te 's-Hertogenbosch d.d. 14-5-'62, inhoudende bezwaren tegen het besluit van de classis Noord-Brabant/Limburg d.d. 6-12-'61, en een beroep op de Part. Synode om bij de behandeling van de bezwaarschriften van de kerken van Bedum en Hoozevee het Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords in acht te nemen;

A. constaterende :

dat de classis Noord-Brabant/Limburg bij schrijven d.d. 7-3-'61 aan de appellerende kerken mededeelde, dat naar haar oordeel de raad van Breda op de bezwaarschriften van de kerken van Bedum en Hoozevee niet voldoende is ingegaan, waarom zij deze raad dringend heeft opgewekt „om alsnog op de in genoemde brieven naar voren gebrachte bezwaren in te gaan en van zijn voornemen daartoe kennis te geven aan de kerkeraden van Bedum en Hoozevee”;

overwegende :

- dat de classis op goede gronden kon oordelen, dat de raad van Breda op de bezwaarschriften van de kerken van Bedum en Hoozevee niet voldoende was ingegaan; vgl. de brief van de raad van Breda aan Bedum en Hoozevee d.d. 1-1-'61;
- dat het daarom voor de hand liggend geacht moet worden, dat de classis de raad van Breda dringend opwekte, om alsnog breder en grondiger in te gaan op de bij hem ingebrachte bezwaarschriften;
- dat de classis in dit stadium van de zaak, mede in het licht van art. 30 K.O., zich terecht van eigen oordeelsvorming voorshands onthield;
- dat de classis terecht een gewenste voortzetting van de correspondentie tussen de kerkeraden van Bedum en Hoozevee enerzijds en die van Breda anderzijds, niet wenste te doorkruisen door handelingen harerzijds t.a.v. de predikant en de raad van Breda;
- dat gehoopt mocht worden, dat de Raad van Breda aan de dringende opwekking van de classis gehoor zou geven en dat mogelijk-kerwijze daardoor een aanhangige zaak tot een goed einde zou zijn gebracht;

spreekt uit :

dat de kerkeraden van Bedum en Hoozevee ten onrechte stellen, dat uit de classicale uitspraken van 1-3-'61 en 26-4-'61 zou zijn te oordelen tot een weigering van de classis Noord-Brabant/Limburg „het hare te doen”, alsmede tot het plegen van „verzuim van nalatigheid” en het weigeren „haar schuldige plicht tot examinatie te doen”, waarmee de classis zou gehandeld hebben tegen art. 31 K.O.;

B. constaterende :

- dat de raad van Breda bij schrijven van 13-6-'61 breder is ingegaan op de bezwaren van de raden van Bedum en Hoozevee;
- dat de raden van Bedum en Hoozevee bij schrijven van 24-8-'62 opnieuw hun bezwaren hebben voorgelegd aan de classicale vergadering van Noord-Brabant/Limburg, waarin zij verklaren dat zij niet alleen niet bevredigd zijn door het antwoord uit Breda, maar dat dit antwoord hun bezwaren integendeel nog heeft doen toenemen;
- dat de classis Noord-Brabant/Limburg thans besloot de bezwaren van Bedum en Hoozevee te zullen behandelen, aangezien de correspondentie tussen deze kerken en die van Breda is afgesloten en niet tot een bevredigende oplossing heeft geleid;
- dat de behandeling der bezwaarschriften van Bedum en Hoozevee resulteerde in het besluit van de classis d.d. 6-12-'61, waarin zij onder meer uitspreekt: „De classis stelt met vreugde vast, dat Ds. Telder en zijn mede-ambtsbroeders geen valse leer verkondigen en van het Evangelie van genade en verzoening door Jezus Christus niet afwijken en Gods Woord in alles willen bewaren, zonder daarvan ook maar het minst af te doen; voorts dat zij van harte belijden, dat wij, hetzij we leven hetzij we sterven, des Heren zijn (Rom. 14 : 8), zodat er geen „ernstige redenen van nadenken zijn, waarom de classis van zijn recht (!) tot examinatie gebruik zou maken”;
- dat de classis in haar besluit d.d. 6-12-'61 mede als haar oordeel uitspreekt: „dat de oplossing van de gerozen meningsverschillen niet gezocht moet worden in een kerkelijke procedure, waarbij de meerdere vergaderingen voortijdig genoopt zouden worden een leeruitspraak te doen, maar in een volhardend pogen elkander te overtuigen vanuit de Heilige Schrift, aler men tot zulk een uitspraak zou geraken”;
- dat de kerkeraad van Hoozevee bij schrijven van 4-1-'62 zijn „diepe teleurstelling” heeft uitgesproken over dit besluit van de classis, omdat naar zijn oordeel het classicale antwoord „of aan ons bezwaarschrift voorbij (gaat), of... beweringen (bevat) waarvoor geen zweem van bewijs wordt bijgebracht of... voorstellingen (geeft) welke helaas niet naar waarheid zijn”, om welke reden deze kerkeraad „onverminderd en onverkort alle onze bezwaren en alle onze verzoeken... opnieuw aan Uwe vergadering voor(legt)”;
- dat de classis Noord-Brabant/Limburg bij schrijven d.d. 12-4-'62 aan genoemde kerk het volgende besluit deed toekomen: „overwegende, dat noch in de brief van de kerkeraad te Hoozevee, noch in de discussie ter vergadering van de classis d.d. 11 april 1962 nieuwe gezichtspunten geopend worden, besluit: 1. de uitspraak, die de classis op 6 december 1961 inzake de onderhavige materie deed, te handhaven; 2. hiervan kennis te geven aan de Raad van de Gereformeerde kerk te Hoozevee”;

Redactieleden :

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie :

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers :

Ds. H. Amelink, Langerak.
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Amsterdam
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Tel. 030-15450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220,
Zeist. Giro 233117.

voorts constaterende :

1. dat de raad van de kerk te 's-Hertogenbosch bij schrijven van 27-11-'61 „een dringend beroep deed gelden op de vergadering van de classis Noord-Brabant/ Limburg van 6-12-'61, om „alsnog te besluiten, om in de aanhangige zaak overeenkomstig het Ondertekeningsformulier te handelen”;
2. dat deze raad bij schrijven d.d. 15-1-'62 aan de vergadering van de classis Noord-Brabant/Limburg mededeelde het niet met het besluit dezer classis d.d. 6-12-'61 eens te zijn, en zich bij dit besluit niet te kunnen neerleggen, alsmede aan de classicale vergadering verzocht uit de missive van de raad van de kerk te Hoogeveen d.d. 4-1-'62 „aanleiding” te „vinden”, om op haar besluit van 6 december 1961 alsnog terug te komen”;
3. dat deze raad in dit schrijven mededeelde, dat hij — bijaldien de classis van zijn besluit d.d. 6-12-'61 niet zou terugkomen — in appèl zou gaan bij de eerstkomende Particuliere Synode van Zeeland, Noord-Brabant, Limburg;

van oordeel :

dat de klacht van de kerkeraden van Bedum, Hoogeveen en 's-Hertogenbosch, dat de classis geweigerd heeft het hare te doen in de zaken haar voorgelegd door de kerkeraden van Bedum en Hoogeveen, terecht gesteld is, op grond van de volgende overwegingen;

- a. wanneer de classis in haar uitspraak d.d. 6-12-'61 schrijft, dat zij „nauwkeurig heeft kennis genomen, zowel van de bezwaarschriften, alsook van het gevoelen van Ds. Telder”, blijkt daarvan evenwel in de tekst van haar besluit niets, daar zij de geargumenteerde bezwaren van de kerken van Bedum en Hoogeveen, in confrontatie met het gevoelen van Ds. Telder, niet heeft getoetst aan de Schriften, om dusdoende te komen tot een beslissing over de vraag of genoemde bezwaren steekhoudend waren, of niet;
- b. wanneer de classis in genoemd besluit als haar oordeel uitspreekt, „dat Ds. Telder er steeds blijk van heeft gegeven de belijdenis te willen lezen en verklaren in het licht van haar ontstaanstijd, niet in het licht van de bedoeling van de opsteller, noch overeenkomstig de theologie van die tijd, maar in overeenstemming met en naar de zin der Schrift”, spreekt de classis hiermede een niet nader gemotiveerd oordeel uit, zonder op de argumentatie van de bezwaarschriften ook maar met één woord in te gaan;
- c. wanneer de classis uitspreekt: „Het is de classis gebleken, dat de ambtsdragers te Breda niet afwijken van de christelijke belijdenis van de wederopstanding des vleses, het laatste oordeel en de volharding der heiligen, met welke geloofsartikelen Ds. Telder volgens appellerende kerken in strijd komt”, merkt de raad van de kerk te Hoogeveen daartegen terecht op: „Dat alles raakt niet het bezwaar dat wij de classis voorlegden. We hebben niet gesteld, dat Ds. Telder en zijn medebroeders de wederopstanding des vleses enz. weerspreken, maar dit: dat hij en zijn medeambtsbroeders te Breda de eerste zin van antwoord 57 Heid. Cat..... als **on-schriftuurlijk** verwerpen”;
- d. wanneer de classis uitspreekt: „Het is de classis gebleken, dat de ambtsdragers te Breda niet afwijken van de christelijke belijdenis van de wederopstanding des vleses, het laatste oordeel en de volharding der heiligen, enz., breekt zij tevens op ongeoorloofde wijze antw. 57 Heid. Cat. uiteen, aangezien dit antwoord in zijn structuur niet alleen een eenheid vormt („niet alleen.... maar ook”, vgl. Cat. Zond. 7, antw. 21), maar óók de eerste zinsnede „dat niet alleen mijn ziel na dit leven van stonden aan tot Christus haar Hoofd zal worden opgenomen” mede een wezenlijk deel is van het antwoord op de vraag wat de kerk van de wederopstanding des vleses gelooft, waardoor het oog van de classis ervoor gesloten blijft, dat Ds. Telder t.a.v. deze wederopstanding des vleses wezenlijk en zakelijk iets anders leert, dan wat antw. 57 Heid. Cat. dienaangaande belijdt;
- e. wanneer de classis uitspreekt, dat zij „met vreugde vast (stelt), dat Ds. Telder en zijn ambtsdragers... van het Evangelie van genade en verzoening door Jezus Christus niet afwijken” en verderop in haar besluit gewaagt van „Meningsverschillen”, „welker oplossing niet gezocht moet worden in een kerkelijke procedure”, enz., gaat zij blijkbaar uit van een onderscheiding in de belijdenis, die zelfs tot een scheiding dreigt te worden, tussen hetgeen in de belijdenis fundamenteel geacht moet worden, (i.c. de wederopstanding des vleses, het Evangelie van genade en verzoening) en hetgeen daarin van minder gewicht en tot de categorie der

mogelijke „meningsverschillen” te rekenen zou zijn; welke onderscheiding, resp. scheiding, ongeoorloofd geacht moet worden, aangezien zij eigenmachtig het mes zet in het éne Evangelie en ten gevolge daarvan óók in de éne belijdenis der kerk, alsof tot het Evangelie van genade en verzoening niet óók zou behoren de heilsverwachting der gelovigen t.a.v. dood en graf, ons in dat Evangelie bekend gemaakt als van de verzoening door Christus nimmer los te maken vrucht en deel van de éne en enige en ondeelbare troost in leven en in sterven;

- f. wanneer de classis uitspreekt, dat zij „met vreugde vaststelt, dat Ds. Telder en zijn ambtsdragers van het Evangelie van genade en verzoening niet afwijken”, heeft deze uitspraak in het onderhavige geding ook hierom geen waarde, daar zij dat alleen zou kunnen hebben, indien de classis de bij haar ingebrachte bezwaren tegen de leer van Ds. Telder op het geïncrimineerde punt gemotiveerd onjuist zou hebben bevonden; nu zij echter aan de bezwaren in feite geheel voorbij is gegaan mist deze uitspraak ook uit dien hoofde alle kracht;
- g. wanneer de classis uitspreekt, dat Ds. Telder en zijn mede-ambtsbroeders „Gods Woord in alles willen bewaren, zonder daarvan ook maar het minst af te doen; voorts dat zij van harte belijden, dat wij, hetzij we leven hetzij we sterven, des Heren zijn”, gaat ook deze uitspraak aan de ingebrachte bezwaren voorbij, aangezien de kerken van Bedum en Hoogeveen niet hadden gesteld, dat Ds. Telder en de zijnen niet in alle dingen Gods Woord **willen** bewaren, maar dat zij op het aan de orde gestelde punt Gods Woord niet **metterdaad** bewaren; terwijl ook de kerk van 's-Hertogenbosch in dezen terecht opmerkt, dat het besluit van de classis de indruk kan wekken, alsof Ds. Telder en de raad van Breda het met de gehele inhoud van Zond. 22 van de Catechismus eens zijn, terwijl dit in werkelijkheid niet het geval is;
- h. wanneer de classis tenslotte van oordeel is: „dat de oplossing van de gerezen meningsverschillen niet gezocht moet worden in een kerkelijke procedure”, enz., snijdt ook dit oordeel geen hout, aangezien de appellerende kerken terecht gesteld hebben, dat het in de onderhavige zaak niet gaat om een meningsverschil binnen de grenzen van de belijdenis, doch over het al of niet aanvaarden van de aangenomen leer der kerken, terwijl deze kerken er eveneens terecht van zijn uitgegaan, dat er op het onderhavige punt een „leeruitspraak” bestaat, n.l. in antw. 57a van de Catechismus, en hun bezwaar zich richtte tegen de publieke verwerping van deze bestaande „leeruitspraak” door Ds. Telder en de ambtsdragers van de kerk te Breda (vgl. mede de uitspraak van de Generale Synode van Utrecht 1923, Acta, art. 171);
- i. wanneer de classis uitspreekt, dat er „te meer” voor haar „geen ernstige redenen zijn van nadenken”, „daar het gevoelen van Ds. Telder voldoende bekend is uit zijn boek”, enz., gaat ook deze uitspraak wederom aan de zaak-in-geding voorbij, aangezien het niet de vraag was of de classis voldoende geïnformeerd is aangaande het gevoelen van Ds. Telder, maar wat de classis **gedaan** heeft met deze informatie: of zij, naar aanleiding van de bij haar ingebrachte bezwaren het gevoelen van Ds. Telder bevonden heeft naar de Schriften te zijn, of niet, om op deze wijze de klagende kerken recht te doen;

spreekt uit:

1. dat de klacht van de kerken van Bedum, Hoogeveen en 's-Hertogenbosch dat de classis Noord-Brabant/Limburg in haar antwoord d.d. 6-12-'61 op de bij haar ingebrachte bezwaren is ingegaan en geweigerd heeft haar schuldige plicht tot examinatie te vervullen naar de regelen van het „Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords”, terecht is gesteld;
2. dat zij het ernstig betreurt, dat de classicale vergadering van Noord-Brabant-/Limburg van 6 december 1961 de bedoelde uitspraak heeft gedaan, aangezien uit deze uitspraak blijkt, dat de aangenomen leer der Gereformeerde kerken bij haar geen bevestiging heeft gevonden;
3. dat zij het de roeping acht van de eerstvolgende classis Noord-Brabant/Limburg, de uitspraak van de classicale vergadering van 6 december 1961 in haar geheel te herroepen;
4. dat zij verwacht, dat de eerstvolgende vergadering van de classis Noord-Brabant/Limburg de uitspraken dezer particuliere synode conform art. 31 K.O. voor vast en bondig zal houden, opdat niet de enigheid der leer in het ressort dezer particuliere synode in gevaar worde gebracht;

5. dat zij verwacht, dat de classis Noord-Brabant/Limburg in haar vergaderingen de roeping zal verstaan om er naar art. 41 en 44 der K.O. op toe te zien, dat door Ds. Telder en door de raad van de kerk te Breda de enigheid des geloofs en der leer zal blijven gehandhaafd en dat zij, elk in het zijne, zich gedragen overeenkomstig de artt. 53 en 54 der K.O. en het „Ondertekeningsformulier voor de dienaren des woords”.

De Part. Synode enz..

besluit :

van de uitspraken sub I, II en III, met de constateringen, overwegingen en oordelen, kennis te geven aan:

1. Ds. B. Telder te Breda.
2. De raad van de Gereformeerde kerk te Breda.
3. De raad van de Gereformeerde kerk te Bedum.
4. De raad van de Gereformeerde kerk te Hoogeveen.
5. De raad van de Gereformeerde kerk te 's-Hertogenbosch.
6. De eerstvolgende classicale vergadering van Noord-Brabant/Limburg.

De Part. Synode, enz..

Besluit :

de werkrapporten, die haar bij de voorbereiding van haar uitspraken hebben gediend, ter kennisname toe te zenden aan :

1. Ds. B. Telder te Breda.
2. De raad van de Gereformeerde kerk te Breda.
3. De raad van de Gereformeerde kerk te Bedum.
4. De raad van de Gereformeerde kerk te Hoogeveen.
5. De raad van de Gereformeerde kerk te 's-Hertogenbosch.
6. De eerstvolgende classicale vergadering van Noord-Brabant/Limburg.

Namens de Synode :

A. I. KRIJTENBURG, praeses.
J. R. WISKERKE, assessor.
G. v. d. BRINK, scriba.
O. J. DOUMA, scriba II.

VERANTWOORDING

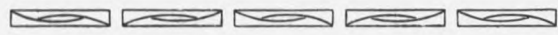
Nu de Particuliere Synode van het Zuiden onze kerken haar uitspraken heeft gepubliceerd inzake bezwaarschriften, die bij haar ingekomen waren van de zijde van de kerkeraden der Gereformeerde kerken te Bedum, Hoogeveen en 's-Hertogenbosch, en die de uitgave van mijn boek „Sterven... en dan?” betreffen, hebben de kerk van Breda en de zusterkerken recht op de volgende verklaring mijnerzijds:

1e Dat ik van harte de Drie Formulieren van Enigheid onderschrijf als accoord van kerkelijke gemeenschap.

2e Dat ik nog altijd sta voor de handtekening door mij eenmaal gesteld onder het Ondertekeningsformulier voor de Dienaren des Woords in deze zin, dat alle artikelen en stukken der leer in de Belijdenis, de Catechismus en de Leerregels van Dordrecht, door mij geacht worden in alles met Gods Woord overeenkomend te zijn, en dat ik deze leer nog altijd voorsta en tegen geen enkel stuk van de leer bedenkingen heb.

3e Dat ik ook geen bedenkingen heb tegen wat de Catechismus naar Gods Woord in Antw. 57 bedoelt uit te spreken, te weten:

dat er een voortbestaan is na de dood;
dat deze dood Gods kinderen niet kan scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Here;
dat naar de woorden van Pred. 12 : 7 bij het sterven van de mens het stof wederkeert tot de aarde, zoals het geweest is, en de geest wederkeert tot God, die hem geschonken heeft;
dat zij deswege bij hun sterven hun geest in Gods handen mogen aanbevelen en aan de Here Jezus, die een Heer is van levenden en doden, mogen toevertrouwen;
dat van de gelovigen, ook als zij gestorven zijn, geldt dat hun leven met Christus verborgen is in God;
dat de gestorvenen niet eerst nog een ziele-reiniging moeten ondergaan in een zogenaamd vagevuur, en:
dat allen, die in de graven zijn, de stem van de Zoon des mensen zullen horen, en dan zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben tot de opstanding ten leven, wie het kwade gedaan hebben tot de opstanding ten oordeel.

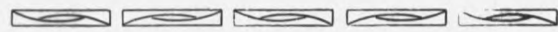
Met dank aan God geven we kennis, van de geboorte van ons dochttertje

SIPPJE WIESJE

J. J. GORIS
G. GORIS-Tilma
en kinderen

Houwerzijl, 10 febr. 1963

Tijd. Huize Tavenier, U. Emmius singel,
Groningen.

Dit alles is rechtstreeks op Gods Woord grond en wordt door mij van harte geloofd, geleerd en beleden.

4e Dat mijn boek „Sterven... en dan?” in hoofdzaak gericht is tegen de leeruitspraak van de Generale Synode der Gereformeerde Kerken van 1942 aangaande de onsterfelijkheid der ziel. Maar aan de theologie van deze leeruitspraak is, evenmin als aan de andere toen gedane leeruitspraken, geen enkele ambtsdrager in onze vrijgemaakte kerken gebonden.

5e Dat het naar mijn oordeel tot de libertas profetandi in onze kerken behoort, bedenkingen te mogen hebben tegen de wijze, waarop onze vaders als kinderen van hun tijd, bepaalde leringen onder woorden hebben gebracht. Zo ben ik van gevoelen, dat zij de leer en de troost van de wederopstanding des vleses meer Schriftgetrouw hadden kunnen weergeven dan met name in de eerste zinsnede van Antw. 57 der H. Cat. geschiedt. Het is voor ieder duidelijk en van meerdere kanten ook in onze kerken uitgesproken, dat die vaders vanuit een onbijbelse anthropologie spreken van een ziel, die afgescheiden van het lichaam, dus lichaamloos, tot Christus als Hoofd van de ziel zou worden opgenomen, om later weer met het opstandingslichaam verenigd te worden.

Daardoor wordt de gedachte gevoed:

dat wel het lichaam, maar niet de ziel aan de dood onderworpen zou zijn, wat in strijd is met de Schrift, die leert dat we als ganse mens aan de dood onderworpen zijn, en:

dat wél het lichaam uit de doden zal opstaan, maar niet de ziel, die immers niet aan de dood onderworpen zou zijn geweest, wat evenmin in overeenstemming met de Schrift geacht kan worden, omdat deze leert, dat we als ganse mens uit de doden zullen opstaan.

6e Dat het uitspreken en publiceren van deze bedenkingen naar mijn oordeel geen grond biedt om mij te beschuldigen van ontrouw ten aanzien van het Ondertekeningsformulier. Dit formulier toch verlangt van de Dienaren des Woords de erkenning, dat alle artikelen en stukken der leer, in de belijdenisgeschriften begrepen, in alles met Gods Woord overeenkomen. Dit „in alles” legt de ondertekenaars niet vast op elke uitdrukking, term, zeggingswijs, bewijsvoering of uitleg van Schriftplaats, waarin de belijdenis zich uitsprekt, wil men niet tot confessionarisme vervallen.

De ondertekenaars hebben zich dan ook niet verplicht, om bij het ontdekken en constateren van minder gelukkige formuleringen en onjuistheden en niet verantwoorde tekstverklaring, deze stuk voor stuk in de weg van gravamina op de kerkelijke tafel te brengen. Zo is het dan ook in onze kerken tot op vandaag toe nooit verstaan en toegepast.

7e Ten slotte wil ik er op wijzen, dat buiten Antw. 57 van de H. Cat. in de drie Formulieren van Eigheid nergens een bepaalde tussentoe-standsleer wordt voorgestaan, laat staan als geloofsartikel of kerkelijk dogma tot uitdrukking wordt gebracht; dat op geen enkele plaats in de heilige Schrift met even zoveel woorden gezegd wordt ten aanzien van de gestorven gelovigen „dat hun ziel na dit leven van stonde aan tot Christus, haar Hoofd, zal opgenomen worden”; dat hetgeen in theologische verhandelingen of stichtelijke lectuur inzake het voortbestaan van gestorven gelovigen wordt beweerd, zoals „dat ze nu reeds de hemelse zaligheid genieten”, „nu reeds de hemelse blijdschap smaken”, „nu reeds als 'zielen' juichen voor Gods troon” verder gaat en meer zegt, dan in Antw. 57 van de H. Cat. staat uitgesproken, en zeker niet als kerkelijke confessie gelden mag.

Tegenover alle pogingen om op een of andere wijze, hetzij met vermeende Schriftuurlijke argumenten, hetzij in de weg van theologische redeneringen, de „onsterfelijkheid der ziel” als kerkelijke leer te handhaven, herinner ik aan wat Dr. H. Bavinck in zijn „Gereformeerde Dogmatiek” (IV, 656) heeft neergeschreven: „de Schrift maakt er nooit met even zoovele woorden gewag van; zij kondigt haar nooit als een Goddelijke openbaring af en stelt haar nergens op den voorgrond; en nog veel minder stelt zij ooit eenige poging in het werk, om hare waarheid te betoogen of deze tegenover hare tegenprekers te handhaven”.

B. Telder.

Afscheid en intrede

Na een ruim vier-jarige ambtsperiode nam Ds. R. Hoogsteen op zondag 3 februari afscheid van de gemeente te Garrelswaer met een preek over Fil. 3 : 16. Na afloop van de dienst werd nog het woord gevoerd door Ds. M. Doornbos van Ten Post namens de classis Appingedam en door ouderling E. Schilthuis namens kerkeraad en gemeente. Een vertegenwoordiging van B. en W. der gemeente Loppersum woonde het afscheid bij. Op zondag 17 februari a.s. hoopt Ds. Hoogsteen intrede te doen in zijn nieuwe gemeente te Gees (Dr.) na bevestiging door Ds. H. J. Meijerink te Aduard.

Zendingsarbeid Nieuw-Guinea

Na een voorspoedige reis mochten maandag 14 januari Ds. en Mevr. van de Velden in Tanah-Merah arriveren. Nog die zelfde week is Ds. van der Velden, met Ds. Drost, die ter verwelkoming in Tanah-Merah gekomen was, naar Boma gegaan. Daar heeft Ds. Drost het zendingswerk aan de Boven-Mappi, dat namens de Geref. kerk van Enschede-Noord wordt verricht, aan Ds. van der Velden overgedragen. Zij zijn inmiddels weer in Tanah-Merah teruggekeerd. Ds. en Mevr. van der Velden hopen 29 januari per boot naar Boma te gaan. In het opnieuw gepacificeerde Boven-Mappigebied mogen zij dan hun zendingswerk voortzetten. Ds. Drost hoopt begin februari per vliegtuig naar Nederland te vertrekken.

Naar Nederland

Het gezin Ds. J. Vonkeman dat met verlof naar Nederland komt heeft passage besproken op het K.L.M. vliegtuig dat 22 maart D.V. van Johannesburg vertrekt en 23 maart a.s. om 9.25 uur op Schiphol arriveert.

Ds. M. K. Drost is zaterdag op Schiphol aangekomen vanuit Biak op Nw.-Guinea.

Ds. Joh. Dam 80 jaar

Ds. Joh. Dam, em.-predikant van de Geref. Kerk te Bodegraven, hoopt vandaag zijn 80ste verjaardag te gedenken. Ds. Dam woont thans in Baarn.

Ds. Dam diende de Kerk te Baarland van 1915-1917 en daarna die van Bodegraven.

Op 1 september 1953 ging Ds. Dam met emeritaat.

Deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid

Deze deputaten delen mede, dat zij in hun verg. prof. C. Veenhof als praeses aangewezen en Ds. F. de Vries, Wassenaarseweg 129 te 's-Gavenhage als secretaris. Men richt event. brieven aan laatstgenoemde.

ADRESSEN

Het adres van de Kerk te Zwagerveen-Zwaagwesteine is H. Merkus, Triemen 36, post Kollum.

Het adres van de Geref. Kerk van Rotterdam-Charlois is: Joh. E. Hutten, Stellendamstraat 57, Rotterdam-23. Telefoon 010-174346.

Beverwijk. Predikant: Ds. J. E. Oosterhoff, Lijsterbeslaan 42, Beverwijk. Tel. 02510-5066. Kerkeraad: E. v. Wijk, Galgenweg 5, Beverwijk. Tel. 02550-6611 tst. 564 (ma.-vr.).

NAAR EIGEN HUIS

Vreemd, -er, -st.

Vreemd zijn de aanduidingen HeMaVa en Sakor. De eerste vormt een samenvatting van drie kindertehuizen, welke nauw verbonden zijn aan de Ned. Hervormde Kerk. De tweede pretenteert te zijn een instelling van samenwerkende kinderbeschermingsorganisaties.

Vreemder is dat HeMaVa ook aan onze kerken een verzoek heeft gericht om een collecte of gift; terwijl Sakor een beroep doet op o.a. onze plaatselijke predikant om zitting te nemen in een comité voor de organisatie van een jaarlijkse collecte.

Vreemdst wordt het wanneer plaatselijk wettelijk kinderen met een busje aan de huizen komen en de indruk wordt gewekt, dat de opbrengst bestemd is voor de Gereformeerde Kinderbescherming, terwijl deze in werkelijkheid ten goede komt van HeMaVa en wij enkele jaren geleden van Sakor eens een bedrag ontvingen van f 26,80, nadien niets meer.

Wat wij met het voorgaande bedoelen te zeggen? Geen kwaad van de instellingen als zodanig. Wij zouden er misschien niet eens over gesproken hebben wanneer ons niet herhaaldelijk verzoeken om inlichtingen bereiken over genoemde organisaties. Ieder moet voor zichzelf uitmaken, welk standpunt hij of zij zal innemen, wanneer een beroep om hem of haar wordt gedaan. Zeker is, dat onze Stichting geen verzoek om een bijdrage richt aan b.v. de Hervormde kerkeraden.

Belangrijker

is te weten wat we intussen zelf hebben gedaan.

Allereerst dan **de erelijst**. Hierbij moet ons dan eerst van het hart, dat men over deze zaak toch niet al te zwaarwichtig moet denken en spreken. Het is allermint onze bedoeling te discrimineren. Wanneer deze lijst ons bezig houdt wordt ons gelaat gekenmerkt door een wat speelse glimlach. Broeders ouderlingen en diaconen: lacht U met ons mee? Laat de humor niet van ons wijken!

Nu de kerken. Het **gevraagde bedrag** werd ontvangen van de kerk te Eindhoven; Harkstede; Hasselt; Heerenveen Nijmegen; Santpoort; Sneek.

Het **dubbele bedrag** kwam binnen van de kerk te Franeker-Sexbierum; Hillelberg-Terbregge.

De jeugd

was weer aan het feesten en deed ons meegenieten. Ontvangen werd van de jeugd te Deventer f 35,34; Rijnsburg f 86,44; Alkmaar f 58,37; „vraag- en antwoord-spelletje”; Aduard f 3,—. Kwartjesactie Gereformeerde School te Groningen f 45,90; 7 kinderen uit Enschede offerden uit hun spaarpotten f 12,50.

De actie „voor de jeugd, door de jeugd”, gehouden in de provincie Groningen, werd afgesloten met een totaalbedrag van f 383,14. Voor de knapenverenigingen, welke hieraan hebben meegewerkt niets dan lof. Jammer, dat zovelen verstek hebben laten gaan.

Onder de jeugd willen wij ook rekenen „zusters van Groot-Schuylenburg” te Apeldoorn, inrichting voor de verpleging van geestes-zwakke kinderen. Deze zusters hebben onder elkaar een collecte gehouden welke f 50,— opbracht. Door deze daad worden onze gedachten zo vermenigvuldigd, dat het niet mogelijk is de juiste woorden van dank te vinden.

Aruba blijft niet achter.

Na Curaçao voegde zich thans Aruba in de rij. Tot onze grote verrassing mochten wij vandaar een bedrag van f 200,— ontvangen.

Sinds 1 januari 1963

werd ontvangen van kerken f 17.562,11
van particulieren „ 9.110,32

Bijdragen kunnen worden gestort op postrekening nr. 52325 t.n.v. Stichting Gereformeerde Kinderbescherming, Beatrixlaan 37, Ede.

VAN HIER EN GINDS

Atheïsten richtten brief tot Russische Minister van Onderwijs

Een communistische actie-brigade, bestaande uit vijf mannen en twee vrouwen, werkzaam op de Stankolifabriek, heeft onlangs een brief gezonden aan E. I. Afanassenko, minister van onderwijs voor de USSR. De brief, waarin wordt gevraagd waarom de scholen niet tot atheïstische actie overgaan om kinderen en jonge mensen uit het net van de religie te redden, is tegelijk met het antwoord van de minister gepubliceerd in „Naoeka i Religija” (wetenschap en religie) van 9 september 1960.

De minister van onderwijs zegt in zijn antwoord op de brief, dat hij tot de conclusie is gekomen, dat de schrijvers volkomen gelijk hebben met op de noodzaak te wijzen het onderwijs in het wetenschappelijk atheïsme te versterken. „Ongelukkigerwijs is de invloed van de „religinosniki” (religieuze mensen) op schoolkinderen nog aanzienlijk. Er moeten ernstige pogingen ondernomen worden om deze invloed te bestrijden”, aldus de minister.

Na gereleveerd te hebben dat het ministerie van onderwijs in de USSR al maatregelen genomen heeft om het onderwijs in het atheïsme voor schoolkinderen te verbeteren, schrijft de minister onder meer: „Wij bevelen de onderwijzers aan om elke gelegenheid te benutten om religieuze ideeën die onwetenschappelijk en schadelijk zijn te ontmaskeren”.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

Om het beeld

In het hiernaast afgedrukte gedicht „Ballade van de veerpont” geeft de dichter ons in eenvoudige bewoordingen een zeer rijke beeldspraak.

Om met de veerpont te beginnen: zij brengt ons van het ene land in het andere land, van het vertrouwde in het onbekende, van het oude in het nieuwe, van de gewende vervulling in de onvervulde belofte. Niet voor niets wordt in oude mythen het doodgaan uitgebeeld in het oversteken van een waterloop, niet voor niets komen oversteekplaatsen veelvuldig in onze dromen voor. Telkens moet er een sloot, een kanaal, een rivier, een zee-arm worden „genomen”, hetzij wadend, hetzij per loopplank, hetzij per brug (waar geen einde aan komt...) hetzij per boot. Reeds alleen door die veerpont brengt de dichter ons in een „grenssituatie”.

In de eerste strofe worden de personen ingevoerd: de eerste regel begint met ZIJ, de tweede met HIJ, de derde met ZIJ (samen). Beide personages treden achtereenvolgens handelend op. Maar als zij een verbond gesloten hebben zijn zij nauwelijks meer zichtbaar actief. Hun gezamenlijke en afzonderlijke aandacht richt zich geheel op het staren over het water in de lente-avond.

Deze is vol beloften en boordevol romantiek. Maar de hij van het verhaal is een dromer en het heftige ontwaken van het voorjaar heeft hem reeds vermoed. Vandaar dat in dit lente-gedicht reeds een beeld van de herfst voorkomt: paddestoelen na regen. De nevel strijkt over water en land, een nevel die de scherpe contouren verdoezelt en die de harten der geliefden kan doen versmelten. Dit gebeurt ook, maar niet tot samengaan, wel tot uiteengaan.

De dichter laat het meisje terug gaan naar het vertrouwde land, zelf gaat hij het onbekende tegemoet. Hij is een illusie armer, een ervaring rijker. Maar deze ervaring bestaat in een illusie: hij bewaart in zijn ziel het beeld van haar. Het is het ideale beeld, dat iedere man in zich draagt van de vrouw. Het kan slank zijn en blond, donker en klein, de variaties zijn eindeloos. Hem rest slechts haar beeld het onberoerde, het ongeschondene... en de weemoed van de avondwind. De dichter ervaart de waarheid van het oude refrein:

Die zwerven moeten derven...

Deze ballade is een ballade van weemoed

om het vergankelijke, reeds kenbaar in en voelbaar aan twee jonge schepselen in de opgang van het leven en van het jaar Lehmann schreef het vers vlak voor de laatste oorlog. Het is ook de verwoording van een typisch voor-oorlogs levensgevoel. Van het begrip lief te hebben boven de werkelijkheid, de idee te bewonderen boven het concrete. Onze tijd is anders, minder romantisch, minder ideëel. En daarom lezen we dit gedicht van een dichter die nu amper veertig jaar is als een nagalm van een tijd die de meesten onzer hebben doorleefd: die van het voor-oorlogse paradijs, ondanks de malaise. Tenzij er jongeren zijn, die ook deze „beeldendienst” kennen. Ach, jongzijn is altijd dwepen, altijd geestelijke avonturen beleven. Daarom is dit gedicht toch werkelijk ook wel van onze tijd, het is het gedicht van de oprechte bewondering, van de vrijwillige afstand, ... van de hardnekkige eigenliefde ook misschien? Want wie van het eigen ideaal-beeld houdt kan de ander niet dienen. Bij God is geen aanzien des persoons, bij ons maar al te zeer.

Rotterdam.

P. A. Hekstra.

BALLADE VAN DE VEERPONT.

Zij heeft zich bij hem aangesloten,
hij heeft de veerpont voor haar betaald,
zij hebben een stil verbond gesloten
en lang over 't water gestaard.

Idylles groeien na één dag zon
als paddestoelen na regen.

Hij wist dat hij haar beminnen kon,
zij hebben alleen maar gezwegen.

Een lentedag stierf als was zij vermoed
van haar eigen heftig ontwaken.
Toen is in de nevel zijn droom vervloeid,
voor zij tot elkaar konden raken.

Zij voer alleen terug in dit zware uur
en nog haakte hij naar haar lippen,
maar hij heeft zijn eerste avontuur
te dromerig laten ontglippen.

Want de weemoed van de avondwind
had hij meer lief dan haar,
en wat hij in die weemoed vindt
is een schoner beeld van haar.

L. Th. Lehmann (geb. 1920).

PERSSCHOUW

Over de laatste boodschap van Koningin Wilhelmina.

Er is bij het heengaan van Koningin Wilhelmina enorm veel gepubliceerd. En het schone was dat daarin zonder uitzondering de toon van bewondering, liefde en dankbaarheid domineerde. Zelden zal bij het sterven van een vorst of vorstin zó warm, zó liefdevol, zó oprecht zijn geschreven.

Graag zouden we in de Persschouw van vandaag een bloemlezing uit dat vele hebben gegeven. Er zijn artikelen geplaatst die ten volle verdienen bewaard te worden. Ook in de geestverwante pers verscheen veel goeds.

Het is, gezien, de beschikbare ruimte in ons blad niet mogelijk veel over te nemen. Ik wil me beperken tot een aantal reacties op de rouwdienst van zaterdag, die overeenkomstig de wens van Koningin Wilhelmina een blijde kerkdienst, een stralende Evangelieverkondiging moest worden en dat ook metterdaad is geweest. Het was een kerkdienst waarin heel het volk aangesproken werd. Vanzelf vraagt men daarna: hoe zouden de miljoenen hoorders daarop hebben gereageerd?

Iets ervan merken we in de reacties van de pers. Ik geef er een aantal. En dat zonder commentaar.

De Rotterdammer

Toen het eind naderde, kon prinses Wilhelmina getuigen, dat zij het geloof had behouden en dat de geborgenheid, zonder welke geen vorstin en geen bedelaar kan leven, haar deel was.

Als vandaag de klokken van alle kerken in dit lage land aan de zee hun sombere klanken over de mensen uitstrooien, herinneren zij aan dood en vergankelijkheid, aan de afsluiting van een leven. Maar wie goed luistert en wie de zin der dingen, die wérkelijk waarde hebben, tracht te peilen, die hoort toch ook iets anders. Een getuigenis van een geopend graf en van een geopende hemel, een getuigenis ook, dat hier, in de dagen van onze jaren, ons leven de schoonste bestemming vindt in de dienst aan God.

Algemeen Dagblad

Zaterdagmorgen verstilde het leven in Nederland.

Prinses Wilhelmina ging haar laatste weg, die omzoomd was door duizenden Nederlanders. Maar nog miljoenen anderen begeleidden haar: de televisie bracht ons, waar wij ook wonen in dit kleine, volle land, de uitvaart in de huiskamer.

Het was een vreemde morgen.

In ons was het besef dat het afscheid van deze vrouw van uitzonderlijke grootte en karaktervastheid ook het afscheid was van een tijdperk uit ons bestaan als natie. Zij was de laatste der grote Nederlanders wier aanwezigheid in ons midden nog een levende verbinding was met de vorige eeuw. Dat besef was gemengd met zo veel tegenstrijdige gevoelens en gedachten: Rouw, maar ook een gewone — bepaald niet verwerpelijke — menselijke nieuwsgierigheid. Geïmponeerdheid door de statige strakheid van de plechtigheid, ook de wens om mee te beleven, mee zich betrokken te gevoelen. Bij sommigen, van hun kerk vervreemd, wie weet een nostalgie naar de geloofsverbondenheid van voorbije jaren. Ook, vaker bij de een, sterker bij de ander, een gevoel vereend te zijn met de landgenoten, een gevoel van lotsverbondenheid die de moderne mens slechts ervaart op hoogtepunten van nationale vreugde, nationaal verdriet.

Het Vrije Volk

„Kijk, Heer, hier is dan eerst dit gezin, het koninklijke gezin der Nederlanden. Een moeder is ingeslapen. In de dagen der jeugd gelijk in de dagen der beproeving is zij standvastig gebleven, zoals de telgen van het oude en edele geslacht, waarin zij U heeft gediend. Zoals die voorouder, die zo terecht de vader des vaderlands wordt genoemd en op wie zo wonderbaarlijk het woord uit de Heilige Schrift van toepassing is: „Want hij bleef standvastig, als zien-de de Onzienlijke”.

Ze luidde een passage uit het lange gebed, dat tijdens de plechtige uitvaartdienst in de Nieuwe Kerk te Delft werd uitgesproken door de Waalse hofprediker G. I. P. A. B. Forget — samen met de door alle aanwezigen gezongen strofen uit het Wilhelmus een hoogtepunt.

Wonderlijk harmonieerde de warme, statige schoonheid van dit Frans met het lichte, vriendelijke interieur van het kerkgebouw, waar af en toe door hoge ramen weifelend zonlicht binnenviel op de zachtgele zandstenen pilaren en de duizenden en nog eens duizenden bloemen.

Koningin Juliana was een der weinigen die tijdens de vloeiende volzinnen van ds. Forget het hoofd gebogen hield, niet uit onbeheerste smart, maar zoals het hoorde bij de vorm die hij aan zijn woorden gegeven had: een gebed.

Uiterst waardig, maar ook tot berusting stemmend was dit hele indrukwekkende gebeuren van de plechtige bijzetting en de kerkdienst die eraan voorafging.

Prinses Wilhelmina zelf — men zou het als bevestiging van haar sterke persoonlijkheid kunnen zien — had tijdens haar leven tot in bijzonderheden bepaald hoe de dienst moest verlopen. Zo kon de andere hofprediker, ds. J. F. Berkel, dan ook beginnen met de verzekering: „Deze dienst moet naar het uitdrukkelijk verlangen van prinses Wilhelmina een getuigenis zijn van Gods leiding in ons leven en van de overwinning door Jezus Christus, de Heer”.

En aan het slot bond hij zijn gehoor op het hart: „Nu is het ook duidelijk waarom deze bijzetting geen droeve begrafenisplechtigheid kan zijn. Het jubelt van leven: Jezus leeft en wij met Hem. Ons overglanst — naar een woord van de Prinses — de zon van Pasen. Maar het is opstanding!”

De Volkskrant

Vele indrukken en gedachten dringen na het afscheid van de Landsmoeder om de voorrang. Dit is er één van...

„In Godes vrees te leven heb ik altijd betracht”...

...laat de dichter van het Wilhelmus de Vader des Vaderlands getuigen. In Godes vrees...; daar klinkt het engzichtige schuldbesef in door en het schroomvallige Godsbesef, dat wel oorzaak is geworden van wat medechristenen calvinistische steilheid zijn gaan noemen. Hoe dan

Trouw

Zaterdag hebben haar kinderen het lichaam van onze Oude Koningin in de grafkelder der Oranjes in de Nieuwe Kerk Kerk te Delft bijgezet. Heel het Nederlandse volk is getuige geweest van haar uitvaart en van de dienst in de Kerk.

Dit was geen rouwdienst en dit was geen rouwstoet.

Dat heeft prinses Wilhelmina bewust gewild. Het wit was de uiting van haar blijdschap over het zekere weten, dat de dood een door-gang is tot het eeuwige leven.

Dat bleek uit de liederen die gespeeld werden tijdens haar laatste gang. Dat bleek uit wat er gezongen werd in de kerk en wat er uit de Heilige Schrift gelezen werd en wat er gezegd werd.

Wij doen niet aan persoonsverheerlijking. Ook niet aan de verheerlijking voor een dynastie.

Maar hier vond de uitvaart plaats van de Vrouw, die vijftig jaar lang in voorspoed, maar ook in bange nood aan het hoofd van de staat heeft gestaan en die haar volk heeft getroost en bemoedigd en gesterkt tot de strijd.

Haar uitvaart werd geen ijdele praal. Het werd een geloofsbelijdenis ten overstaan van geheel haar volk. De belijdenis van het Evangelie van Gods genade in Jezus Christus.

Waar treft men zoiets in de wereld aan?

Welk een koningin, die haar volk in haar uitvaart zo toespreekt!

Uit de hierboven opgesomde bijdragen blijkt wel duidelijk dat ook onder ons de eenheid van gevoelen inzake de vraag van de schepping van de hemel en de aarde nog veelszins ontbreekt. Hoezeer dat ook te betreuren valt, een lichtpunt daarbij is dat de divergenties op dit punt niet samenvallen met andere. De heer A. Zijlstra nam in het Gereformeerde Gezinsblad op scherpe wijze stelling tegen Prof. Van de Fliert en de predikantenconferentie, waar deze in 1961 sprak. Drs. J. M. Zinkstok nam het op de bovengenoemde Paasconferentie van 1962 voor Van de Fliert op. De heren Zijlstra en Zinkstok behoren beiden tot de medewerkers van De Reformatie, welker hoofdredacteur prof. J. Kamphuis bij de aankondiging van het september-oktobernummer van het Gereformeerd Schoolblad, waarin de referaten van drs. Zinkstok en mij werden gepubliceerd, enige voorkeur voor het door de eerste geleverde deed blijken.

Ook onder de medewerkers van Opbouw is geen enigheid van gevoelen. Hetgeen wel blijkt uit wat dr. A. P. Muys in het nummer van 14 december o.a. tegen mij aanvoerde.

Deze stand van zaken acht ik een gelukkige. Immers nu kan het gesprek over de hier aan de orde zijnde zaken gevoerd worden zonder dat ook maar bij iemand de gedachte behoef op te komen dat de onder ons heersende verschillen op dit punt ook maar iets zouden te maken hebben met bepaalde onder ons bestaande of aanwezig geachte „fronten”.

Bovendien is een voor het gesprek gunstige omstandigheid dat de deelnemers aan het gesprek onderling niet behoeven te twijfelen aan de wederzijdse ernstige wil om te buigen voor de Schrift. Ook al zullen zij elkander bij de beantwoording van de vraag: „Wat zegt de Schrift?” zakelijk soms vierkant tegenspreken.

Op een enkel punt moge ik mij richten tegen wat dr. A. P. Muys schreef in ons blad op 14 december.

In de eerste plaats. Dr. Muys schrijft: „**Wel zeer hard is de uitspraak van ds. Visee dan ook: dan maar een kerk zonder de mannen der natuurwetenschappen, die zo denken.**” En na mij na die dubbele punt te hebben „geciteerd”, gaat hij voort:

Daar hebben we m.n. Galilei toch weer op het schavot. Ondanks alle beroep om niet te verketteren door Drs. Zinkstok.”

Bovendien had dr. Muys reeds eerder geschreven: „**Nu was er bij de hoorders de bange vraag: hoe vertellen wij het schepingsverhaal aan onze kinderen. Ds. Visee is heel positief: zoals het in Genesis staat, zo is het gebeurd, want zo vertelt onze Hemelse Vader het. En dan kan ieder, die hem voor de voeten loopt, oprassen.**”

Ik betreur het zeer dat dr. Muys mij niet letterlijk citeerde en verzuimde de aangehaalde plaatsen aan te geven. Daardoor was de controle ook voor mijzelf niet zo gemakkelijk.

De lezers van het artikel van dr. Muys moet wel onder de indruk komen dat ds. Visee ondanks het door drs. Zinkstok gedaan beroep, druk aan het ‚verketteren’ is geweest. Zou dr. Muys zo vriendelijk willen zijn uit mijn referaat nu eens precies, met de vindplaatsen, aan te wijzen wie ik ‚verketterd’ heb? En zou hij goede nota willen nemen van wat staat op blz. 270 van het september-oktobernummer van De Gereformeerde School, bovenaan: „In het voorbijgaan even dit: In het begin van zijn referaat heeft collega Zinkstok mij niet helemaal recht gedaan, geloof ik. Hij stelt het voor, alsof ik Telder in bescherming nam en Van de Fliert niet. De zaak is onjuist. Over het punt: Had ds. Telder een bezwaarschrift behoren in te dienen conform

het ondertekeningsformulier? heb ik mij nimmer uitgelaten. Wat ik ten aanzien van Telder gedaan heb, is — iedere lezer van het Provinciaal Kerkblad hier in Overijssel en Gelderland kan het weten — precies hetzelfde, wat ik gedaan heb ook ten aanzien van Van de Fliert.”

En waar ‚verketterde’ ik in het debat met collega Zinkstok deze laatste?

Wat nu de ‚harde uitspraak’ van ds. Visee aangaat, dr. Muys moet hier wel gedacht hebben aan wat ik in de tweede ronde van de beantwoording der vragen heb opgemerkt (De Geref. School, aangeh. nr. 296): „En nu zeg ik tegen u rustig: Broeders, vertel het aan de kinderen zó en doe dat zonder enige angst in je geweten, dat je ze staat te beduvelen. Want je vertelt ze de naakte waarheid, zoals de Here het zelf vertelt. En je gaat altijd veilig als je het maar net zo doet. De Heilige Geest heeft het zo verteld. En als ze dan zeggen, ja, maar nou komt er een dreigend conflict met de natuurwetenschap, dan zeg ik: Als het dan moet, dan desnoods een dreigend conflict met de natuurwetenschap. En als het dan moet, desnoods een kerk zonder mannen, die aan natuurwetenschap doen op deze manier. Maar heel rustig. De Here heeft ook niet gezegd dat het per se moet. Ik heb iemand gekend, die de studie geologie heeft opgegeven, omdat zijn geloof er aan ging. Pet af! Dat kan, dat in het oerwoud ergens de boel zo dichtgroeit, dat je zegt: hier is geen pad meer, daar kom ik niet door, ik ga naar huis.”

Nu heb ik wat ik in de discussie op de bekende conferentie gezegd heb, niet weer onder ogen gehad voor het gedrukt verscheen. Was dat laatste het geval geweest dan zou ik het destijds spontaan en à l'improviste gezegd hier en daar zeker hebben gecorrigeerd en gemitigeerd. Maar het is fout hier te lezen alsof ik zou gesuggereerd hebben al degenen, die Genesis niet lezen zoals ik meen dat het gelezen worden wil en moet, maar de kerk uit te werken: ‚Galilei op het schavot!’ Wat ik bedoelde te zeggen is dit: als de aanvaarding van de eenvoudige zin van Genesis moet leiden tot een conflict met de natuurwetenschap (let op dat: ‚als’ en dat: ‚moet’) dan ‚desnoods’ (let op dat ‚desnoods’) dat conflict.

En voorts: als dat conflict onvermijdelijk is (let weer op dat: ‚als’) dan desnoods (nota bene!) een kerk zonder mannen, die aan natuurwetenschap doen op deze manier.

Dat is — het blijkt uit heel het verband — geen advies tot een kerkelijk doodvonnis tegen wie dan ook, geen advies tot ‚opkrassen’, zoals dr. Muys mij laat zeggen, maar alleen: Liever de beoefening der natuurwetenschap op deze manier (nota bene!) opgegeven dan de Schrift kwijt geraakt.

Heeft dr. Muys geen aandacht gehad voor wat ik opmerkte over prof. Van de Fliert op blz. 293 onderaan?

Is het hem ontgaan wat ik op blz. 297 onderaan opmerkte over de mogelijkheid dat we de oplossing tussen Schriftgegevens en de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek nog niet vindende met de erkenning van een docta ignorantia eindigen?

Hieraan was nog veel toe te voegen. Nergens matigde ik mij een oordeel in geo- en biologische standen van zaken aan. Wellicht kom ik op deze dingen nog nader terug.

Maar ik zou dr. Muys vriendelijk willen vragen mijn referaat op de voet volgende mij te willen weerleggen en het zo broodnodige gesprek niet te willen belasten met de suggestie als ware er mijnerzijds behoefte aan enig kerkelijk ketterproces.

Die behoefte ken ik niet.

Noch tegen Telder.

Noch tegen Zinkstok.

G. Visee.

KRITISCHE KRABBEL

Het échec.

U weet wel, hoe zuur dat is. Als je eens heel erg bar je best zult doen, en het loopt dan falikant verkeerd. Sneu.

Het gaat in dit geval over een prekende dominee. Dus is het een dankbaar onderwerp, want het biedt veel mogelijkheden tot kritiek. Daarom rekent Frater dit keer op een beetje aandacht. In de eerste plaats al, omdat het over een échec gaat, en ten tweede omdat het échec van een dominee zijn onderwerp is.

Die eerwaarde heer, Hervormd, deelde in zijn kerkblad mee, dat het preken voor hem steeds een onberekenbaar iets bleef. Hier ruiken we dadelijk al de invloed van het Barthianisme! Bij ons is het immers anders, daar weten we het resultaat vooruit. Bij die Hervormde do echter niet. De ene keer boeit hij zijn gehoor, hoort hij nog wel eens een complimentje, práát men zelfs over de preek met hem; maar een andere keer kan hij de aandacht maar niet trekken en is de preek na het amen in het niets verdwenen. Dat „niets” ruikt ook wat Barthiaans, maar U begrijpt de bedoeling wel. En dat zo'n preek heel geen zoden aan de dijk zet, gebeurt juist vaak, als het preekmaken hem vlot was afgegaan.

Dat had hij deze vacantie weer beleefd, toen hij uit preken was. Hij had een goede bestudeerde preek uitgezocht, die braaf uit het hoofd geleerd, en toen nog liefst acht maal hardop voorgedragen, op zijn eentje op de studeer. Maar aandacht? Nihil. Hij had het een volgende zondag toch nog eens geprobeerd. Maar toen had hij het verkeerde boekje bij zich, en werd zelfs het preken niets.

Ze zullen het wel niet allemaal hardop zeggen... maar zou die teleurstelling ook niet het deel wezen van onze do's. Bij tijd en wijle dan!

Omdat hun Hervormde collega ons zo in de pastorale keuken liet kijken, is het mogelijk er iets meer bij te zeggen dan: kassian, volgende keer beter.

Dan valt op: de preek wordt uit het hoofd geleerd. Je zou zeggen: als je hem zelf maakt hebt, ken je hem wel zowat. Maar de vreselijke gevolgen van het absente boekje maken het omgekeerde duidelijk. Vraag: Wat moet dan een arm gemeentelid met zo'n preek beginnen? Als de do zelf de draad niet vasthouden kan? Zo'n preek is een vakkundig betoog geworden, geen levende toespraak.

Dat wordt nog in de hand gewerkt door de achtmalige repetitie. Van bepaalde do's werd wel verteld: voor de spiegel. En Frater zag physionomieën, die dat waarschijnlijk maken. Maar wanneer je geen echte acteur bent, van nature of door langdurige scholing, werkt het niets uit. Onecht. Het resultaat van de eentonig voor te lezen voordracht op de knapenvergadering.

Hier toonde een theoloog zijn werkwijze. Misschien mogen wij enige lekenconclusies trekken?

Een modern gehoor mist de energie om zich een kunstig betoog toe te eigenen. Kan de prediker het zelf niet vasthouden, laat hij er vooral niet mee op stoel komen. De mensen onthouden dan toch alleen maar de paar dóórdringende zinnen. Nu, laat hij die alléén brengen, met zo weinig mogelijk bijwerk.

Dan heeft de spreker, die zich bevrijd heeft van het magische getal 16 uit het preekboekje, meteen ook iets te zeggen, wanneer hij spreekt. En als je wat te zeggen hebt, echt met je hart er bij te zeggen hebt, dan vind je meteen de toon, die de aandacht opeist.

De Genestet zei al: geef ons natuur en waarheid weer. Frater.

boek eerst uitvoerig handelt over het Noachietisch verbond en daarna pas gaat spreken over het paradijs en de zondeval.

Bij zijn uiteenzettingen over het Noachietisch verbond klaagt Kuyper er over, dat de gemeente in zijn dagen niet zag, dat het in dit verbond niet gaat over de „particuliere genade”, maar om de „gemeene gratie”. Voor veler besef, zo zegt hij, is het Noachietisch verbond niet anders geworden dan een oordeel over de zonde, een waarschuwing tegen een brooddronken leven, en een zeer weinig beduidende voorbereiding voor het verbond, dat straks met Abraham zou worden opgericht (87). Men ziet niet, zo gaat hij dan voort, dat het Noachietisch verbond wel de kerk ten goede komt en de kerk mogelijk maakt en haar een plaats der rust verzekeren wil, maar toch niet over de kerk als zodanig handelt. Het handelt over de mens als mens, over de mens in zijn samenleving op aarde met andere mensen, over zijn verhouding tot de dieren en tot de vernielende elementen der natuur (14). Het verbond met Noach is er niet uitsluitend om een terrein van geordend menselijk leven open te houden, opdat formatie van kerken mogelijk zou zijn (26).

In zeven conclusies vat Kuyper dan al het vorige tenslotte samen:

1. In de zondvloed is het menselijk geslacht gered.
2. De aarde is na de vloed belangrijk veranderd.
3. Waarschijnlijk is ook veranderd de verhouding van de dampkring tot de aarde.
4. De zegen van de nieuwe toestand is niet alleen voor de kerk Gods maar voor al wat mens is, opdat de kerk een hol voor haar voet zou hebben. En ook opdat God zijn werk in het brede menselijke leven zou voortzetten, wel niet tot zaliging der zielen maar dan toch tot prijs en verheerlijking van zijn grote Naam.
5. De verhouding tot de dieren werd nader geregeld.
6. De mens wordt niet meer zou oud als voor de vloed. Het lange leven van de mensen voor de vloed had ongetwijfeld bijgedragen tot de ontwikkeling van de boosheid en ongerechtigheid. Nu nog zijn oude zondaars altoos het gevaarlijkst.
7. De overheid en de doodstraf worden ingesteld (87—92).

En met de volgende passage, die wij verkort weergeven, sluit Kuyper dan vooreerst zijn beschouwingen over het Noachietisch verbond af: Zo openbaart zich in de veranderde orde van zaken na de zondvloed een alles omvattende, heel de historie beheersende, een voor onze toestand beslissende, en tot in de verste toekomst zich uitstrekkende daad van algemene genade of van „gemeene gratie”, die dankbaar moet worden aanvaard, waarmee bij onze belijdenis moet gerekend en waaruit onze beschouwing van het leven en van heel de toestand der wereld is op te maken (92).

Uit het voorgaande is, dunkt ons, wel duidelijk geworden van welk fundamenteel belang Kuyper het Noachietisch verbond voor de leer van de „gemeene gratie” achtte. Hoe hij deze leer in het vervolg van zijn boek uitwerkt en welke consequenties hij er verder uit trekt, doet er op het ogenblik niet zoveel toe. Wij wilden slechts enkele hoofdzaken van wat Kuyper in Gen. 8 en 9 las, laten zien en er op wijzen, dat Kuyper dit als de hoeksteen en het historisch uitgangspunt van zijn leer over de „gemeene gratie” zag.²⁾

Van verschillende zijde is — het is niet onbekend — verzet gerezen tegen deze leer

van Abr. Kuyper. Wij noemen nu slechts K. Schilder en figuren uit de kring van de wijsbegeerte der wetsidee.

K. Schilder.

Schilder heeft steeds weer met klem betoogd, dat het doen voortbestaan van de mensheid en de schenking van vele goede gaven aan de mensheid na de val, niet eenzijdig als genade mag worden aangeduid. In de continuering van de schepping en van het leven van de mens wordt de mogelijkheid geschapen van de voortgang der geschiedenis en van de bediening van zegen en vloek. Daarin wordt de weg geopend naar de volle hemel en de volle hel na de jongste dag.

Reeds in „Wat is de hemel”, gepubliceerd in 1935, hield Schilder zich met het Noachietisch verbond bezig. In dat verbond, zo betoogde hij, belooft God de normale afwisseling in de natuur. Daarmee is de regelmatige voortgang van de geschiedenis bepaald. Dit natuurverbond nu is tot een fase van het genadeverbond geworden. „Dit was universeel, zocht de mensheid, als de saamvergadering aller levenden. En aan den arbeid van die saam-vergadering nu maakt God in het natuurverbond alles ondergeschikt; heel de „natuur” wordt in den wasdom, den opbouw van Gods ontworpen nieuw-Jerusalem betrokken. Ze wordt de werkvloer Gods, opdat Hij zijn kerk-vloer eens zou kunnen leggen: straten van goud, poorten van paarden, een stad, die de zon niet nodig heeft, noch de maan, en die geen „dag of nacht” meer kennen zal” (259, 260). Verder schreef hij, dat men inzake het vraagstuk der „gemeene gratie” het uitgangspunt beter kan kiezen in de Gereformeerde ambtsidee (284). Als wij zeggen, zo ging hij voort, „wij hebben nog zoveel goeds”, laten wij onze probleemstelling beheersen door de leer van zonde, vloek en dood m.a.w. door wat in het vervolg der geschiedenis opgetreden is (285). Maar Christus verwees steeds naar wat in den beginne was. Dat moeten wij ook doen (286). Dan treedt de christelijke ambtsdrager op, die eschatologische lijnen trekt naar het nieuwe Jerusalem en die van „gemeene gratie” niet reppen durft zonder haar correlaat: de „gemeene vloek”. In beide erkent hij de retardatie (vertraging) van de volle zegen en de volle vloek (287). Het verdragen van de zonde en de zondaren geschiedt o.m. ter wille van zijn voorneemen, om de voor-gekende mensheid (de „nieuwe”) tot ontwikkeling te laten komen. Zoals de landman, die het onkruid in de akker nimmer „verdraagt” zonder positief begeren van de wasdom van het uitgezaaide koren (289).

De term „werkvloer” zien wij reeds in 1935 bij Schilder voorkomen.

In zijn, in 1948 uitgegeven boekje „Christus en cultuur” werkte hij zijn gedachte uit

in een richting, die in de volgende citaten duidelijk wordt. „Het feit, dat de scheppingsgaven zich ontplooiën, is geen genade, doch natuur” (62). „De qualificatie van de tijdscontinuering en van de culturele ontsluiting van den kosmos in zichzelf als (algemeene) genade is een misvatting. Zij zijn ook geen vloek of oordeel. Ze zijn van beide het substraat” (63). Christus stelt zich bij de Vader garant de uitverkorenen tot de zaligheid te brengen en allen die de Christus verwerpen met het eeuwig verderf te straffen. „Zoo wordt „om zijnentwil” tusschen de eerste zonde en de definitieve vloek de historie „ingeschoven” van vele eeuwen. We zeggen: om Zijnentwil. Dat kan nu niet bedoelen: om der wille alleen van zijn heilswerk. Het moet beteekenen: terwille van zijn dubbele betekenis: als Heiland-Verlosser en als Heiland-Rechter” (66).

In 1948 stelt Schilder het dus duidelijk zo: dat de tijd blijft voortgaan na de val, dat de wereld blijft voortbestaan, dat er vaste ordeningen zijn door het Noachietisch verbond en de schepping door de cultuur ontsloten wordt, is noch genade noch vloek. Het is een soort neutraal substraat, een werkvloer, een mogelijkheid voor de bediening van zegen en vloek.

Dit is Schilder blijven zeggen. In zijn laatste, in 1951 uitgekomen werk, Heidelb. Catechismus IV schrijft hij: Het Noachietisch verbond continueert de geschiedenis tot op Christus. Maar dat is niets nieuws. „Nieuw is slechts de wijze van ob-signatie aan een nieuwe stamvader en de opening van verdere eschatologische perspectieven” (132). „De gegarandeerde projecten der goddelijke voorzienigheid, die zijn geen genade; doch substraat voor zegen en vloek. Zoals ook het niet-door-water verdelgen zelf tenslotte substraat was voor het wel-door-vuur verdelgen” (141).

Tot zover over Schilder. In een volgend artikel willen we iets doorgeven van wat Ds. S. G. de Graaf over deze materie geschreven heeft.

Oegstgeest.

R. Brands.

¹⁾ Wij citeren uit de 2e druk. Om niet te veel noten te krijgen, geven wij met tussen haakjes geplaatste cijfers de pagina's aan, waar men vinden kan, wat wij citeren of in eigen woorden weergeven.

²⁾ Wij grijpen de gelegenheid aan hen, die meer over Kuypers theorie over de „gemeene gratie” willen lezen, uit de vele literatuur te wijzen op het in onze kring wellicht niet zo bekende opstel van prof. dr. S. U. Zuidema, „Gemeene Gratie” en „Pro Rege” bij Abr. Kuyper in Antirev. Staatskunde, 24e jaarg., 1/2 en 3 (jan./febr. en maart 1954). Daar worden ook belangrijke opmerkingen gemaakt over wat dr. S. J. Ridderbos en prof. dr. A. A. v. Ruler over Kuypers „gemeene gratie” geschreven hebben en over het verband dat prof. dr. K. Schilder zag tussen de „gemeene gratie” bij de Remonstranten en bij Kuyper. Een opstel, waarin Kuyper — zonder dat de zwakheden en gebreken van zijn theorie verbloemd worden — in zijn strijd voor de Here en zijn volk, recht wordt gedaan.

Het gesprek over de eerste hoofdstukken van Genesis

Het gesprek over de eerste hoofdstukken van Genesis is onder ons weer op gang gekomen. Gelukkig. Want het is een brandend vraagstuk. We hebben er mee van doen of we willen of niet. En het is een goede zaak dat we er mee bezig zijn.

Prof. dr. J. R. van de Fliert leidde het onderwerp in op de conferentie van de Vereniging van predikanten van de Gereformeerde Kerken; drs. J. M. Zinkstok en schrijver dezes spraken er over op de Paasconferentie van de Vereniging van Gere-

formeerde onderwijzers en leraren. De redactie van Lucerna wijdde aan deze zaak een speciaal nummer, waarin prof. dr. H. J. Popma, ds. G. Visee, drs. H. J. Nieboer, prof. dr. J. R. van de Fliert hun bijdragen gaven. Op het ogenblik wijden dr. B. Jongeling en ds. I. de Wolff hun aandacht aan de zaak in het Kerkblad voor Overijssel en Gelderland.

Over de vele publicaties, die in binnen- en buitenlandse kring aan deze zaak zijn gewijd zwijgen we in dit verband.

chigan genoemd worden. Later kwamen telkens nieuwe groepen emigranten uit het oude vaderland zich daar bij voegen. De oorsprong van deze Christ. Geref. Kerk gaat terug op het jaar 1847. Het centrum van deze kerkengroep is de stad Grand Rapids in de staat Michigan, wel genoemd het „Jerusalem” van deze kerken, zoals Kampen dat heet te zijn voor onze Nederlandse kerken. Daar hebben deze kerken niet alleen een groot aantal „kerkgebouwen” en plaatselijke gemeenten, maar daar hebben zij haar Theologische Hogeschool (Calvin Seminary) een zeer groot en goed bekend „college”, (Calvin College). Het schooltype dat in de Ver. Staten met „college” wordt aangeduid zouden we het best een „kleine” universiteit kunnen noemen.

Deze Christ. Geref. Kerk stond altijd met de Nederlandse Geref. Kerken in kerkelijke „correspondentie” zoals we die officiële betrekking plegen te noemen. Heel begrijpelijk. Haar oorsprong was Nederlands. Heel lang in de vorige eeuw en in het begin van deze eeuw bleef de kerkelijke taal nog Nederlands. Haar hele kerkelijke leven is Nederlands van oorsprong. Zij hebben de Nederlandse Drie Formulieren van enigheid. Zij hebben de Nederlandse Kerkenordening van Dordrecht. Zij hebben de Nederlandse formulieren voor doop, avondmaal, huwelijksbevestiging enz. Zij hebben de formulieren overgebracht in de Engelse taal, in ietwat typisch Nederlands-achtig Engels, wat niet te verwonderen is. Zij hebben een aantal Nederlandse berijmde psalmen getrouwelijk overgebracht in de Engelse taal. Men had dit nodig en maakte van de nood een deugd.

Na de laatste oorlog vindt men een aantal van deze Christ. Geref. Kerken ook in Canada. Dat kwam doordat vele emigranten uit de synodale kerken in Nederland gingen emigreren naar Canada. Zij werden opgevangen door de Christ. Geref. zusterkerken uit het naburige gebied van de Ver. Staten en zij vormden in Canada de Chr. Geref. Kerken.

De emigranten uit onze vrijgemaakte kerken gingen voor een klein deel naar deze kerken. Anderen hebben in Canada de Canadese Geref. Kerken opgericht, die met onze vrijgemaakte kerken in het vaderland van meetaf in nauw contact zijn blijven leven en in de betrekking met onze kerken staan welke wij kerkelijke correspondentie noemen.

Toen in Nederland de vrijmaking had plaats gevonden, waren er twee kerkengroepen die elk voor zich het recht opeisten op de naam Geref. Kerken in Nederland. En met het recht op deze oude naam eisten zij elk voor zich het recht op dat zij de „wettige voortzetting” vormden van de Geref. Kerken van vóór de vrijmaking. De Christ. Geref. Kerk in de Ver. Staten heeft de bestaande „correspondentie” voortgezet met de synodaal Geref. Kerken. Ze heeft voorgewend zich buiten de kerkelijke kwesties in Nederland te willen houden. Ik geloof dat men in de Christ. Geref. Kerk dat ook wel heeft gewild. Maar... men heeft het niet gedaan! Men had dienen te bedenken dat het „voortzetten” van de bestaande correspondentie in dit geval inhield, dat men een keus deed tussen de twee kerkengroepen in Nederland, die elk voor zich het recht opeisten dat zij de Geref. Kerken waren. Ik kan mij goed voorstellen, dat men zei: wij willen ons houden buiten de kerkelijke kwesties welke de Nederlandse Geref. Kerken gescheurd hebben. Wij wonen in de Ver. Staten. Bij ons zijn deze kwesties niet urgent. Bij ons leven deze zaken van Nederland helemaal niet. Maar dan had men konsekwent moeten zijn. Dan had men — zij het voor een tijd — de correspondentie met beide moeten onderbreken. Dat zou

in de situatie van na de vrijmaking in Nederland, wijs geweest zijn.

Deze kwestie beheerst het zoeken van contact van de zijde der Canadese Geref. Kerken met de Chr. Geref. Kerk. Men kan zeggen: deze kwestie beheerst het zoeken van contact volledig. Ter synode van de Canadese Kerken werd het zó gesteld, dat door het onderhouden van correspondentie met de synodale Kerken, de Christ. Geref. Kerk de vrijmaking heeft veroordeeld. Of om het met de woorden van ds. G. van Dooren te zeggen (uit het Can. Ref. Mag.): „Daardoor heeft de Christ. Geref. Kerk het werk Gods in de vrijmaking niet erkend maar verworpen”.

Op de tafel van de gen. synode van de Canadese Kerken welke in oktober j.l. bijeen was, lag nu een voorstel van de regionale synode van de kerken uit het Oosten van Canada, er toe strekkende de Christ. Geref. Kerk er aan te herinneren, dat haar houding jegens de vrijgemaakte emigranten van na de laatste oorlog, die uit Nederland kwamen, er van getuigde, dat de veroordeling van het werk Gods in de vrijma-

king in Nederland, niet maar een kwestie van een formele uitspraak van kerkelijke vergaderingen was, maar dat zij in haar optreden jegens genoemde emigranten toonde, dat deze loochening van het werk Gods in de vrijmaking in de praktijk werd gehonoreerd.

Het voorstel hield in de Christ. Geref. Kerk niet alleen daaraan te herinneren, maar haar op te wekken van deze weg terug te keren.

Wij weten niet wat de synode letterlijk heeft besloten naar aanleiding of omtrent dit voorstel. Het zou een zegen van de hemel zijn als de kerken van Geref. confessie, en van Nederlandse oorsprong in Canada en de Ver. Staten niet tegenover maar naast elkaar konden staan in de prediking van het zuivere evangelie der Schriften.

Daarvoor zal stellig wel nodig zijn, dat de Christ. Geref. Kerk zich **werkelijk** weet te distancieren van de sectarische kerkelijke vonnissen die in Nederland geveld zijn.

(Wordt voortgezet).

J. Meester.

Onder de regenboog

I.

In de bespreking van de vragen rondom het thema der „gemeene gratie” komt de pericoop Gen. 8 : 20 — 9 : 17 en de daarin beschreven sluiting van het zgn. natuurverbond, nog al eens ter sprake. Abr. Kuyper b.v. begon zijn groot, drielidig werk „De Gemeene Gratie” met een bijna honderd bladzijden tellende uiteenzetting over dit Schriftgedeelte. Hij schreef daarin zelfs dat de verbondssluiting met Noach een hoeksteen en het vaste geschiedkundige uitgangspunt voor het leerstuk der „gemeene gratie” is (11)¹) Men kan zien hoe belangrijk Kuyper dit schriftgedeelte voor zijn „gemeene-gratie”-leer achtte.

Wij willen deze pericoop eens wat nader bezien en dan vooral onze aandacht schenken aan enige schriftgegevens, die betrekking hebben op of in verband gebracht worden met de „gemeene gratie”. Het resultaat willen wij dan kort vergelijken met wat enige belangrijke scribenten over dit schriftgedeelte in verband met de „gemeene gratie” geschreven hebben. Om niet te breed te worden, beperken wij ons tot Abr. Kuyper, K. Schilder en S. G. de Graaf.

Abr. Kuyper.

Onder beroep op Calvijn stelt Kuyper, dat de Gereformeerden altijd een „gemeene gratie” hebben geleerd om de Scylla van de doperse richting en de Charybdis van het Remonstrantisme te vermijden. „Aan het doodelijk karakter der zonde hebben onze Gereformeerde vaders steeds vastgehouden.” „Van nature dood door de zonde en de misdaden” bleef aller getuigenis. Maar schijnbaar klopte dit niet op de werkelijkheid. Er was in die zondige wereld, ook buiten de kerk, zooveel schoons, zooveel eerbiedwaardigs, zooveel dat tot jaloerschheid verwekte. Dit stelde voor de keus, om of al dit goede, tegen beter weten in, te loochenen, en met de Doopers af te dolen; of wel, om den gevallen mensch als niet zoo diep gevallen voor te stellen, en alzoo te verdolen in de Arminiaansche ketterij. En voor dien tweesprong geplaatst, heeft nu de Gereformeerde belijdenis geweigerd één dier wegen in te slaan. Voor het goede en schoone buiten de kerk, onder ongeloovigen, in de wereld, mochten we het oog niet sluiten. Dit goede was er, en dat moest erkend. En evenmin

mocht ook maar iets afgedongen op de volstreckte verdorvenheid der zondige natuur. Doch hierin lag de oplossing van deze schijnbare tegenstrijdigheid, dat er ook buiten de kerk, onder de Heidenen, midden in de wereld, genade werkte, genade niet voor eeuwig, noch tot zaligheid, maar tijdelijk en tot stuiting van het verderf, dat in de zonde school” (11).

Dit noemt Kuyper dan de „gemeene gratie”. Zij is de genadige beschikking Gods, waardoor Hij in de chaos der zondige wereld orde schiep en de doorbreking en verwoesting der zonde stuitte. Deze „algemeene genade” heeft ook een positief doel voor al wat mens is n.l. dat God zijn werk ook in het brede menselijk leven zou voortzetten, wel niet ter zaliging der zielen, maar dan toch tot prijs en verheerlijking van zijn grote Naam. (90).

Deze „gemeene gratie” trad niet pas na de zondvloed op, maar reeds terstond na de val. Zonder „algemeene genade” zouden Adam en Eva terstond na de val gestorven zijn en zou er geen menselijk geslacht geboren zijn. Daarom is ons geboren worden, ons bestaan als mens niet enkel vrucht van de schepping, maar ook van Gods genade (95). Na de val trad echter de teugel der genade slechts zeer ten dele in. God wilde de mens uit bittere ervaring doen zien, waar heen het ging als de mens aan zichzelf werd overgelaten (30). Daarom trad Gods bewarende genade, die heel de wereld ten goede komt, pas echt goed in na de zondvloed en is zij nergens duidelijker dan in het Noachietisch verbond (94).

Uit deze gedachtengang is duidelijk waarom Kuyper het verbond met Noach de hoeksteen en het historisch uitgangspunt van de „gemeene gratie” noemt en in zijn

INHOUD

De weg naar het geluk	H. J. J.
De smalle weg op!	C. V.
Van de Canadese Geref. Kerken (II)	J. M.
Onder de regenboog (I)	R. B.
Het gesprek over de eerste hoofdstukken van Genesis	G. V.
Kritische krabbel	Frater
Om het beeld	P. A. H.
Persschouw	C. V.
Naar een eigen tehuis	C. R.
Van hier en ginds	